

לקוטי תורה • ראש השנה • מאמר 6

שיר המעלות ממעמקים קראתיך ה'

שיר המעלות: ממעמקים קראתיך, הוי'

בנשמתו של כל יהודי יש שתי מדרגות: יעקב, המחיה את הגוף ועלול להינתק על ידי חטא, וישראל, שורש הנשמה המקיף, שאינו נפרד לעולם מה'. הקריאה "ממעמקים" פירושה התכוננות עד כמה נפלה הנפש האלקית; התכוננות זו פותחת את עומק הלב, מעוררת את רחמיו הבלתי מוגבלים של ה', ומביאה להמשכת אלקות לעולם הזה באמצעות תורה ומצוות.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/rosh-hashanah/6

הנקודה

בנשמתו של כל יהודי יש שתי מדרגות: יעקב, המחיה את הגוף ועלול להינתק על ידי חטא, וישראל, שורש הנשמה המקיף, שאינו נפרד לעולם מה'. הקריאה "ממעמקים" פירושה התכוננות עד כמה נפלה הנפש האלקית; התכוננות זו פותחת את עומק הלב, מעוררת את רחמיו הבלתי מוגבלים של ה', ומביאה להמשכת אלקות לעולם הזה באמצעות תורה ומצוות.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

את מזמור ק"ל אומרים בעשרת ימי תשובה, שבהם כל יהודי מתקרב אל ה', עד שביום הכיפורים עומדים כולם פנים אל פנים. כדי להסביר זאת, המאמר מתאר תחילה את הנשמה. כשם שאור ה' מקיף את כל העולמות בלי להשתנות, וממלא כל עולם לפי מידתו, כך יש בנשמה שתי מדרגות: יעקב, השכל והכוח המחיה את הגוף – "יעקב" הנשמה; וישראל, "לי ראש", שלמעלה מהגוף ומהשכל ואינו נפרד לעולם מה'. גם חטא קל בעקב גורם לראש ליפול, כך שישראל אינו מאיר עוד בנשמה שבגוף; לכן נאמר: "שובה ישראל". קריאת שמע, כשהנשמה קוראת אותה לעצמה, מראה שישראל מאוחד עם הוי', והוא מקור לאהבה של מסירות נפש המצויה בכל יהודי. כדי לגלות אהבה נסתרת זו, מעוררים את "אב הרחמים" הבלתי מוגבל, באמצעות חזרה אל תוך הלב, הכרת השורש וההכרה עד כמה נפלה הנשמה. האהבה צריכה להביא להמשכת אלקות למטה באמצעות תורה ומצוות. זוהי הקריאה "ממעמקים": מעומק הלב, ששורשו במדרגה המקיפה של הנשמה, קוראים לה' להתגלות למטה.

מבנה

1	המזמור של עשרת ימי תשובה
"ממעמקים" נאמר בעשרת ימי תשובה, שבהם מתגלה רצונו הפנימי של כל יהודי לעמוד פנים אל פנים עם ה', לאחר שנה שבה הפנה אליו את גבו.
2	שתי מדרגות בנשמה
הנשמה אינה השכל, אלא "חלק אלוהי ממעלה". כשם שאור ה' הוא סובב, שאינו משתנה, וממלא, שכל עולם מקבל ממנו לפי מידתו, כך יש בנשמה שתי מדרגות: יעקב, העקב המחיה את הגוף, וישראל, הראש שאינו נפרד לעולם מה'.
3	מדוע ישראל זקוק לתשובה
מעידה קטנה בעקב גורמת לראש ליפול, כך שאור ישראל אינו מגיע עוד לנשמה שבגוף. קריאת שמע מראה שישראל מאוחד עם הוי', שורש האהבה של מסירות נפש, שחטא יכול רק להסתיר.
4	אב הרחמים
האהבה הנסתרת מתגלה כאשר מעוררים את רחמי ה' שלמעלה מטעם ודעת: כשאדם מכיר את שורשו ועד כמה נפל, הוא מרחם על החלק האלקי שבתוכו, כפי שבא לידי ביטוי בווידוי. אך האהבה צריכה להביא להמשכת אלקות למטה.
5	תורה, מצוות ושתי דרכים בתשובה
אלקות נמשכת למטה באמצעות תורה ומצוות הנעשות בכוונה. התשובה עולה באמצעות התפילה ויורדת באמצעות התורה, כדוגמת "יסובבנהו יבוננהו", כפי שבא לידי ביטוי בסוכות ובשמיני עצרת.

"ממעמקים" הוא עומק הלב, ששורשו במדרגה המקיפה של הנשמה — המזל; משם קורא האדם לה' להתגלות למטה כמו למעלה.

"הקשיבה לקולי" היא בקשה שה' ישמע את האהבה הנסתרת שבתוך הקול; "קול תחנוני" הוא תפילה על צרכיו האישיים של האדם, המדרגה הנמוכה ביותר, והמלאכים צריכים להעלותה.

יעקב וישראל יעקב וישראל

שתי מדרגות בנשמה. יעקב — יו"ד ועקב — הוא השכל והכוח המחיה את הגוף; ישראל — "לי ראש" — הוא שורש הנשמה המקיף, שלמעלה מהגוף ומהשכל ואינו נפרד לעולם מה'.
סובב כל עלמין וממלא כל עלמין סובב כל עלמין וממלא כל עלמין
 אור ה' כפי שהוא מקיף את כל העולמות בלי להשתנות, וכפי שהוא ממלא כל עולם לפי המידה שבה אותו עולם יכול לקבלו. גם בנשמה יש שני צדדים מקבילים.

אב הרחמן ואב הרחמים אב הרחמן ואב הרחמים

"האב הרחמן", שרחמיו נשארים בגדר הנדרש לפי השכל, ו"אב הרחמים", שרחמיו בלתי מוגבלים והם סולחים גם לאחר חטאים רבים. התשובה מעוררת את המדרגה השנייה.

עומק הלב (עומקא דליבא) עומקא דליבא

הרצון הפנימי ביותר שבלב, ששורשו במדרגה המקיפה של הנשמה. הוא מתעורר כאשר מתכוננים עד כמה נפלה הנפש האלקית.

מזל מזל

המדרגה המקיפה של הנשמה, שנותרת למעלה; היא נקראת מזל מפני שהיא מזילה אור אל הנשמה שבתוך הגוף.

תשובה מלמטה למעלה ומלמעלה למטה תשובה מלמטה למעלה

ומלמעלה למטה

התפילה מחברת את הנשמה שבגוף עם שורשה שלמעלה; לאחר מכן התורה והמצוות ממשיכות את אור אין סוף אל הנשמה שבתוך הגוף.

קטע 1 • 11

המזמור של עשרת ימי תשובה

1 שיר המעלות¹ ממעמקים² קראתיך^{3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11} ה'. ממעמקים הוא לשון שעושה עומק משם קראתיך ה' והוא ניתן לומר בעשיית [בעשרת ימי תשובה]^{12, 13} [בגמרא נזכר פסוק זה פ"ק [פרק קמא] דברכות (י"א א')]

"שיר המעלות: ממעמקים קראתיך, הוי". "ממעמקים" הוא ביטוי המתאר מי שיוצר עומק: משם "קראתיך, הוי". ותיקנו לומר אותו בעשרת ימי תשובה. [פסוק זה נזכר בגמרא: בפרק הראשון של ברכות (11a),

המאמר פותח בפסוק הראשון של תהילים קל. אדמו"ר הזקן קורא את "ממעמקים" בלשון פעילה: לא רק קריאה ממקום נמוך, אלא יצירת עומק בתוך האדם וקריאה לה' מתוך העומק הזה. תיקנו לומר את המזמור בעשרת ימי תשובה, מראש השנה ועד יום הכיפורים, ובהערה שבסוגריים המרובעים מתחילה רשימת המקומות שבהם הפסוק נידון, החל מהפרק הראשון של מסכת ברכות.

פ"ג [פרק ג'] דתענית (כ"ג ב') וברכות סדר ויקרא ס"פ ג' ובשה"ש [ובשיר השירים] רבה בפי' אני חבצלת¹⁴ השרון¹⁵ ובקהלת רבה בפסוק שמור רגליך כאשר.¹⁶

בפרק השלישי של תענית (23b); ובמדרש רבה, סדר ויקרא, בסוף פרק ג'; ובשיר השירים רבה, על הקטע "אני חבצלת השרון"; ובקהלת רבה, על הפסוק "שמור רגליך כאשר [תלך]".

הרשימה נמשכת בתלמוד ובמדרשים. בתענית מסופר שרבי יונה היה הולך ועומד במקום נמוך כדי להתפלל על הגשם, והביא את הפסוק הזה; גם קהלת רבה מלמד שיש להתפלל במקום נמוך ולא במקום גבוה.

בזח"ב [בזהר חלק ב'] בפי' בשלח (דס"ג ע"ב)¹⁷ ובמק"מ [ובמקדש מלך] שם וס"פ ויקרא (דכ"ו ע"א) ובפי' אחרי (דס"ט א' ודי' ע' [עייין ע"ב])

בזהר, חלק ב, בפרשת בשלח (63b), ובמקדש מלך שם; ובסוף פרשת ויקרא (26a); ובפרשת אחרי (69a ו-70b); ההערה עוברת לזהר, הדורש את הפסוק בפרשות בשלח, ויקרא ואחרי, ולמקדש מלך, פירוש על הזהר. בפרשת אחרי מכנה הזהר את העומק הנסתר שממנו קוראים לה' "תשובה" — המקור שממנו נובעים זרמים.

ובפי' ואתחנן (דרס"ה ע"ב) ובפי' הרמ"ז [הרב משה זכות] שם ובפי' ויחי דרכ"א [כי בכל השנה האדם הולך אחר שרירות לבו כמ"ש כי פנו אלי עורף].¹⁸

ובפרשת ואתחנן (265b), ובפירוש הרמ"ז (רבי משה זכות) שם; ובפרשת ויחי, דף 221. כי במשך כל השנה האדם נמשך אחר שרירות לבו, כמו שכתוב: "כי פנו אלי עורף".

ההערה מסתיימת בהפניות לזהר בפרשת ואתחנן ובפרשת ויחי, ולפירוש הרמ"ז. לאחר מכן מסביר המאמר מדוע המזמור שייך לימים האלה: במשך כל השנה האדם נמשך אחר נטיותיו שלו, ופונה לה' — בלשון ירמיהו — בעורף ולא בפנים.

אבל בעשיית [בעשרת ימי תשובה] בכל יום ויום כאו"א [כל אחד ואחד] נתקרב אל השי"ת [השם יתברך] ונתעלה בכל יום יותר עד יוהכ"פ [יום הכפורים] ונעשים כל נשמות ישראל עם השי"ת [השם יתברך] פכ"פ [פנים בפנים] והוא מחמת רצון שרצונו של כל אדם להתקרב אל השי"ת [השם יתברך] בבחי' פנים כו'

אבל בעשרת ימי תשובה, בכל יום ויום, כל אחד ואחת מתקרבים לה' יתברך ומתעלים יותר מיום ליום, עד יום הכיפורים; וכל נשמות ישראל נעשות עם ה' יתברך פנים אל פנים. והדבר נובע מרצון: רצונו של כל אדם להתקרב לה' יתברך בבחינת פנים וכו'.

בעשרת הימים כל אדם מתקרב לה' מיום ליום, עד שכיום הכיפורים כל נשמות ישראל עומדות "פנים אל פנים" עמו. הדבר מתאפשר מפני שרצונו האמיתי של כל יהודי הוא להיות קרוב לה' בבחינת "פנים" — בניגוד להפניית העורף במשך שאר השנה.

[ועמ"ש מזה בפ' אחרי בד"ה כי ביום הזה יכפר¹⁹ ובסמוך בד"ה שובה ישראל עד ובד"ה לבאר ענין יוהכ"פ [יום הכפורים]].^{20, 21, 22}

[ועיינו במה שנכתב על כך בפרשת אחרי, במאמר הפותח במילים "כי ביום הזה יכפר"; בסמוך, במאמר הפותח במילים "שובה ישראל עד"; וכן במאמר הפותח במילים "לבאר ענין יום הכיפורים"].

אדמו"ר הזקן מונה את הקורא למאמרים נוספים העוסקים בנושא: מאמר על יום הכיפורים בפרשת אחרי, מאמר על "שובה ישראל" שנדפס בסמוך, ומאמר המבאר את עניינו של יום הכיפורים.

קטע 2 • 21-3

שתי מדרגות בנשמה

2 והנה צריך להבין ענין נשמות ישראל דלא כמו שסוברים העולם שהנשמה היא רק החיות והשכל שבתוך האדם שבו משיג את השי"ת [השם יתברך]

כעת עלינו להבין את ענינו של נשמות ישראל. אין זה כפי שסבורים אנשים, שהנשמה היא רק החיות והשכל שבתוך האדם, שבאמצעותם הוא משיג את ה' יתברך,

המאמר שואל כעת מהן באמת "נשמות ישראל". תפיסה רווחת רואה בנשמה רק את כוח החיות ואת השכל שבתוך האדם, שבאמצעותם הוא מכיר את ה'.

כמו שכליכים אחרים שמשיג עניינים אחרים בודאי אינו נקרא נשמות ישראל כי הנשמה היא חלק אלוה ממעל שהוא למעלה מהשכל [ועמ"ש מענין נשמה בביאור ע"פ ולא תשכית²³ מלח²⁴ בפ' ויקרא] כמו שיש שכלים אחרים שבאמצעותם משיגים נושאים אחרים. בוודאי אין זה מה שנקרא "נשמות ישראל", שהרי הנשמה היא "חלק אלוה ממעל", והיא למעלה מן השכל. [ועייין במה שכתוב בענין הנשמה בביאור על הפסוק "ולא תשכית מלח" בפרשת ויקרא].

אדמו"ר הזקן דוחה תפיסה זו: שכל מצוי בכל אדם ומשמש גם להבנת נושאים אחרים, ולכן אין בו כדי להגדיר את נשמת ישראל. הנשמה היא "חלק אלוה ממעל", ומכיוון שכך היא למעלה מן השכל. להרחבה הוא מונה לביאורו על הפסוק "ולא תשכית מלח".

אך הענין שהנשמה הוא ב' בחי' יעקב וישראל ונקדים להבין פ' השמים כסאי והארץ²⁵ הדום רגלי מהו הדום רגלי שהוא מדרגה התחתונה²⁶ שהיא שרפרף²⁷ והשמים כסאי

אלא הענין הוא שהנשמה היא בשתי בחינות, יעקב וישראל. נקדים ונבין את הפסוק "השמים כסאי והארץ הדום רגלי". מהו "הדום רגלי"? זו המדרגה התחתונה, שהיא שרפרף. ו"השמים כסאי" —

אלא שבנשמה יש שתי בחינות, הנקראות יעקב וישראל. כדי להסביר זאת פונה המאמר תחילה לפסוק "השמים כסאי והארץ הדום רגלי": הדום הרגליים הוא המדרגה התחתונה, שרפרף שמתחת לרגליים, ואילו הכיסא הוא המדרגה העליונה.

והוא מדרגה עליונה והאמת כך הוא שהמלאכים עליונים עומדים תמיד באימה ויראה בלי שום מחי' [מחשבה זרה] כלל מחמת שהם משיגים תמיד אלהות בהתגלות אמנם בהארץ אינו כן בהתגלות אלהות.²⁸

היא המדרגה העליונה. ואכן כך הוא: המלאכים העליונים עומדים תמיד באימה וביראה, בלי שום מחשבה זרה כלל, משום שהם משיגים תמיד אלקות בהתגלות. אבל בארץ אין התגלות אלקות באופן כזה.

השמים והארץ נבדלים במידת הגילוי של האלקות בהם. המלאכים שלמעלה משיגים את האלקות בגלוי, ולכן הם עומדים תמיד באימה וביראה, בלי שום מחשבה זרה; בארץ, לעומת זאת, האלקות אינה מתגלה כך. בפסקה הבאה נשאל כיצד הבדל כזה מתיישב עם העובדה שה' אינו משתנה.

3 ולכאורה הוא תמוה שהרי נאמר אני הוי' לא שנית²⁹. אך התירוץ ע"ז דהנה יש ב' בחי' סוכי' וממכ"ע

[וממלא כל עלמין]

לכאורה הדבר תמוה, שהרי נאמר: "אני הוי' לא שנית". אך התשובה לכך היא שיש שתי בחינות: סוכב כל עלמין וממלא כל עלמין.

מתעוררת כאן שאלה: ה' אומר "אני הוי' לא שנית", ואם כן כיצד הוא מתגלה בגלוי בשמים אך לא בארץ? התשובה מבוססת על שתי דרכים שבהן אור ה' קשור לעולמות: סוכב כל עלמין, האור המקיף את כל העולמות, וממלא כל עלמין, האור הממלא כל עולם מבפנים.

והנה בבחי' סוכי' אין שום שינוי קודם הבריאה ולאחר הבריאה בכל עולמות עליונים ותחתונים כשזה כעיגול שמתעגל ומסבב אף למטה והוא למעלה מן השכל והזמן היה הוה ויהיה ברגע אי שאין השכל משיג זה

והנה בבחינת סוכב כל עלמין אין שום שינוי בין קודם הבריאה ולאחר הבריאה; הוא שווה בכל העולמות, העליונים והתחתונים, כמו עיגול המקיף ומגיע גם למטה. בחינה זו היא למעלה מן השכל ומן הזמן: "היה, הוה ויהיה" ברגע אחד, דבר שאין השכל משיג.

סוכב כל עלמין זהה לפני הבריאה ולאחריה, ונמצא במידה שווה בעולמות העליונים והתחתונים, כמו עיגול שקו ההיקף שלו מגיע למטה באותה מידה שהוא מגיע למעלה. הוא למעלה מן השכל ולמעלה מן הזמן, ובו "היה, הוה ויהיה" הם רגע אחד — דבר שהשכל אינו יכול להשיג.

אמנם השינוי הוא בבחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] דהנה בע"מ [בעשרה מאמרות] נברא העולם^{30,31} שנשתלשלו מאמר יהי אור ויהי כן יהי רקיע³² ויהי כן והשינוי הוא מצד המקבלים כי כל עולם משיג לפי שכלו.

השינוי, לעומת זאת, הוא בבחינת ממלא כל עלמין. העולם נברא בעשרה מאמרות, שהשתלשלו זה אחר זה: המאמר "יהי אור" — "ויהי כן", "יהי רקיע" — "ויהי כן". השינוי הוא מצד המקבלים, שכן כל עולם משיג לפי שכלו.

השינוי שייך רק לממלא כל עלמין, האור הנכנס לעולמות באמצעות עשרה מאמרות הבריאה, שהשתלשלו זה אחר זה. גם בבחינה זו השינוי אינו בה' אלא במקבלים: כל עולם משיג את האלוקות לפי יכולתו.

וזהו השמים כסאי³³ עולמות עליונים משיגים יותר אלהות והארץ הדום רגלי הם המדרגה התחתונה שאינם משיגים כ"כ [כל כך].

וזהו "השמים כסאי": העולמות העליונים משיגים יותר אלוקות; "והארץ הדום רגלי" — זו המדרגה התחתונה, שאינה משיגה כל כך.

כך מתפרש הפסוק: השמים, כלומר העולמות העליונים, משיגים יותר אלוקות ולכן הם "כסאי"; הארץ, המדרגה התחתונה, משיגה פחות ולכן היא "הדום רגלי".

(ועמ"ש באריכות ע"פ השמים כסאי.³⁴ דר"ל [דרוזה לומר] שמבחי' השמים שהוא מקיף עליון הסוכ"ע משם דייקא נמשך להיות בחי' כסאי שהוא מקור לג"ע [לגן עדן] העליון ועיין בע"ח [בעץ חיים] שער כסא"כ [כסא הכבוד].

(ועיינו במה שנכתב בהרחבה על הפסוק "השמים כסאי". כלומר, מבחינת "השמים", שהיא האור המקיף העליון — סובב כל עלמין — נמשכת דווקא בחינת "כסאי", שהיא המקור לגן עדן העליון. ועיינו בעץ חיים, שער כסא הכבוד.)

הערת סוגריים מפנה לביאור המורחב של אדמו"ר הזקן על פסוק זה בתורה אור. שם "שמים" הם האור המקיף העליון, סובב כל עלמין, וממנו דווקא נמשכת בחינת "כסאי", המקור לגן עדן העליון. כמו כן מובא שם עץ חיים של האריז"ל, בשער כסא הכבוד.

וענין בחי' זו בנשמה הוא בחי' יחידה³⁵ שלמעלה מהשכל בכל מאדך³⁶ בחי' רצוא שבחי' זו נק' השמים ועמ"ש בד"ה יכ המצוה הזאת³⁷ כפי' לא בשמים היא³⁸ כו'. ובחי' ארץ זהו המשכה למטה בחי' שוב.

ובנשמה, בחינה זו היא בחינת יחידה, שלמעלה מן השכל: "בכל מאדך", בחינת רצוא. בחינה זו נקראת "השמים". ועיינו במה שנכתב במאמר המתחיל "כי המצוה הזאת", בביאור "לא בשמים היא" וכו'. ובחינת "ארץ" היא ההמשכה למטה, בחינת שוב.

בנשמה, "שמים" הם בחינת יחידה, המדרגה הגבוהה ביותר בנשמה, שלמעלה מן השכל. היא מתבטאת ב"בכל מאדך" ובבחינת רצוא — תנועת הנשמה בריצה אל ה'. "ארץ" היא ההמשכה אל החיים שלמטה, בחינת שוב, חזרת הנשמה למילוי שליחותה בעולם.

וגם י"ל [יש לומר] ב' בחי' אלו דכסאי והדום רגלי זהו ענין מקור ב' בחי' עלמין סתימין ועלמין דאתגליין. ומכ"ז [ומכל זה] יובן איך שב' בחי' אלו דשמים וארץ הנ"ל שייכים לב' בחי' ישראל ויעקב המבואר לקמן בסמוך

אפשר לומר גם ששתי הבחינות "כסאי" ו"הדום רגלי" הן המקור לשתי הבחינות של עלמין סתימין ועלמין דאתגליין. ומכל האמור יובן כיצד שתי הבחינות של שמים וארץ שהוזכרו לעיל קשורות לשתי הבחינות של ישראל ויעקב, שיתבארו להלן בסמוך.

אפשר לראות בכסא ובהדום הרגליים גם את המקורות ל"עולמות הנסתרים" ול"עולמות הנגלים". הדברים מכינים את הקרקע לקישור בין שמים וארץ לבין שתי בחינות בנשמה, ישראל ויעקב.

כי השמים שהוא בחי' יחידה זהו בחי' ישראל ויעקב הוא בחי' נר"נ [נפש רוח נשמה] המתלבשים בכלים וזהו בחי' והארץ הדום כו' וז"ש [וזהו שכתוב] וישב יעקב בארץ מגורי אביו³⁹ כו' וכמ"ש במ"א על פסוק זה שזהו ענין ההמשכה בבחי' שוב)

כי "השמים", שהם בחינת יחידה, הם בחינת ישראל; ויעקב הוא בחינת נפש, רוח ונשמה, המתלבשות בכלים, וזהו בחינת "והארץ הדום רגלי" וכו'. וזהו שנאמר: "וישב יעקב בארץ מגורי אביו" וכו', וכפי שנתבאר במקום אחר על פסוק זה, שהכוונה להמשכה בבחינת שוב.)

"שמים", בחינת יחידה, הם בחינת ישראל; יעקב הוא בחינת נפש, רוח ונשמה, המדרגות בנשמה המתלבשות בכוחות הגוף, וזהו בחינת "ארץ". לכן "וישב יעקב בארץ" מתאר את המשכת הנשמה אל העולם, את תנועת השוב.

והנה כמו שבכללות החיות יש ב' בחי' סוכ"ע וממכ"ע [וממלא כל עלמין] כמ"כ [כמו כן] בנשמת האדם יש ג"כ ב' בחי' אלו וע"ז נאמר ויברא את האדם בצלמו⁴⁰ בצלם אלקים וזהו ענין ב' הבחי' יעקב וישראל.

כעת, כשם שבחיות בכללותה יש שתי בחינות, סוכב כל עלמין וממלא כל עלמין, כך גם בנשמת האדם יש שתי בחינות אלה. ועל כך נאמר: "ויברא את האדם בצלמו, בצלם אלקים"; וזהו עניינן של שתי הבחינות, יעקב וישראל.

כשם שבחיות של ה' יש שני היבטים, סוכב וממלא, כך גם בנשמת האדם יש אותם שני היבטים. לכן נאמר בפסוק שהאדם נברא "בצלמו, בצלם אלקים": שני צלמים, שהם יעקב וישראל.

(ועמ"ש מענין זה שבנשמה יש ב' בחי' כמו סוכ"ע וממכ"ע [וממלא כל עלמין] בד"ה ציון במשפט תפדה⁴¹.⁴² ועמ"ש בד"ה כי תצא⁴³ שזהו ענין בצלמו בצלם אלקים. וע' בזהר וישלח)

(וראו מה שנכתב בעניין זה, שבנשמה יש שתי בחינות כמו סוכב כל עלמין וממלא כל עלמין, במאמר הפותח "ציון במשפט תפדה". וראו מה שנכתב במאמר הפותח "כי תצא", שזהו עניין "בצלמו, בצלם אלקים". ועיינו בזהר, וישלח.)

הערה זו מפנה למאמר "ציון במשפט תפדה", שבו שתי בחינות הנשמה מושוות לסוכב ולממלא, ולמאמר "כי תצא" העוסק ב"בצלמו, בצלם אלקים". היא מפנה גם לזהר, וישלח.

(דף קע"ד א') דבחי ישראל ובחי יעקב זהו כענין בחי⁴⁴ הוי ובחי אלקים נמצא שזהו ענין בצלמו בצלם אלקים כו'

(דף 174א), שבחינת ישראל ובחינת יעקב הן בדומה לבחינת הוי' ולבחינת אלקים. נמצא שזהו ענין "בצלמו, בצלם אלקים" וכו',

הזהיר שם אומר שליעקב יש גם בחינה הנקראת ישראל וגם בחינה הנקראת יעקב, בדומה לכך שה' נקרא לעיתים הוי' ולעיתים אלקים. לכן הכפל "בצלמו" ו"בצלם אלקים" מתייחס לשתי בחינות אלה שבנשמה.

שהוא בחי' סוכ"ע וממכ"ע [וממלא כל עלמין] בחי' יעקב יו"ד עקב⁴⁵ הוא חכמה⁴⁶ דהיינו השכל מה שהוא משיג אלהות ומה שמאיר ומחיה את הגוף ברמ"ח אבריי [אברים] הוא

שהיא בחינת סובב כל עלמין וממלא כל עלמין. בחינת יעקב היא יו"ד עקב: הוי"ד היא חכמה, כלומר השכל שבאמצעותו הוא משיג אלקות; ואילו מה שמאיר ומחיה את הגוף ב"248 איבריו הוא

שתי בחינות הנשמה האלה דומות לסובב ולממלא. את השם יעקב דורשים כיו"ד ועקב: הוי"ד מסמלת את החכמה, את השכל המשיג אלקות, ואילו הכוח המחיה את 248 איברי הגוף הוא רק ה"עקב" של הנשמה.

רק עקב מן הנשמה בחי' רגלי הנשמה (וכמ"ש מזה סדי"ה שמאלו תחת לראשי⁴⁷ ועמ"ש מזה ג"כ בד"ה לא הביט און⁴⁸ ביעקב)

רק עקב מן הנשמה, בחינת רגלי הנשמה. (כפי שמוסבר על כך בסוף המאמר הפותח "שמאלו תחת לראשי"; וראו גם מה שנכתב על כך במאמר הפותח "לא הביט און ביעקב".)

מכאן שהחלק בנשמה המחיה את הגוף הוא רק "רגלי" הנשמה. אדמו"ר הזקן מפנה לסוף המאמר "שמאלו תחת לראשי" ולמאמר "לא הביט און ביעקב", שבהם מוסבר העניין בהרחבה.

ובחינת ישראל הוא לי ראש והוא בחי' נשמה שהיא למעלה מן הגוף ומן השכל ובחי' זו הוא אי' יחיד ומיוחד עם השי"ת [השם יתברך] בלי שום פירוד בשום אופן

ובחינת ישראל היא לי ראש, והיא בחינת הנשמה שלמעלה מן הגוף ולמעלה מן השכל. בחינה זו היא אחת, יחידה ומיוחדת עם ה' יתברך, בלי שום פירוד בשום אופן.

את ישראל דורשים כ"לי ראש": בחינת הנשמה שלמעלה הן מן הגוף הן מן השכל. בבחינה זו הנשמה מאוחדת עם ה', בלי שום פירוד כלל.

(ועמ"ש מזה בד"ה ולהבין בתוספת ביאור ענין השופר ועמ"ש מענין פי' ישראל לי ראש⁴⁹ ס"פ שלח בד"ה אני דפי' ציצית ועמ"ש בד"ה יונתי ועמ"ש עוד מזה בד"ה ואתחנן גבי ועתה ישראל שמע כו')

(וראו מה שנכתב על כך במאמר הפותח "ולהבין", בהוספת ביאור לענין השופר. וראו מה שנכתב על פירוש ישראל כ"לי ראש" בסוף פרשת שלח, במאמר הפותח "אני" שבפרשת ציצית. וראו מה שנכתב במאמר הפותח "יונתי". וראו עוד מה שנכתב על כך במאמר הפותח "ואתחנן", בענין "ועתה ישראל שמע" וכו':

הפניות נוספות מבארות את הדרשה "לי ראש" ואת ההבדל בין ישראל ליעקב, במאמרים העוסקים בשופר, בפרשת ציצית, ב"יונתי" וב"ועתה ישראל שמע".

שבחי' ישראל ובחי' יעקב זהו כענין שמשא וסיהרא וכמו בהשמש אין שום שינויים בחי' לא שניתי כך בבחי' ישראל⁵⁰ כו' ע"ש וע' בהרמ"ז [בהרב משה זכות] ר"פ שמיני

שבחינת ישראל ובחינת יעקב הן בדומה לשמש ולירח: כשם שאין בשמש שום שינוי, בחינת "אני ה' לא שניתי", כך גם בבחינת ישראל וכו'; ראו שם. ועיינו ברמ"ז, ריש פרשת שמיני.

אחד המקורות משווה את ישראל ואת יעקב לשמש ולירח: אור השמש אינו משתנה, כפי שאומר ה': "אני ה' לא שניתי", ואילו הירח מתמלא ומתמעט. כך גם בחינת ישראל אינה משתנה. מובא גם הרמ"ז בתחילת פרשת שמיני.

ובחי' זו יש בכאוי"א [בכל אחד ואחד] מישראל אפי' [אפילו] קל שבקלים ומ"ש הכרת תכרת הנפש⁵¹ מחמת שעיקר עבירות חמורות שהוא חייבי כריתות זה נאמר על בחי' יעקב שנכרתה משרשה

בחינה זו קיימת בכל אחד ואחד מישראל, אפילו בשפל שבשפלים. ומה שנאמר "הכרת תכרת הנפש" — משום שעיקר העבירות החמורות הן עבירות שחייבים עליהן כרת — נאמר על בחינת יעקב, שנכרתה משרשה;

בחינת ישראל נמצאת בכל יהודי, אפילו בשפל שבשפלים. כאשר התורה אומרת שנפש נכרתת בשל החטאים החמורים ביותר, הכוונה לבחינת יעקב, שעלולה להיכרת משרשה.

אבל בחי' ישראל אינה נפרדת ממנו ית' בשום אופן [ועמ"ש בד"ה שחורה אני⁵² גבי בני אמי נחרו בי ובד"ה ביום השמע"צ [השמיני עצרת]⁵³ בענין כי אבי ואמי עזבוני כו'].^{54, 55}

אבל בחינת ישראל אינה נפרדת ממנו יתברך בשום אופן. [וראו מה שנכתב בדיבור המתחיל "שחורה אני", בענין "בני אמי נחרו בי"; ובדיבור המתחיל "ביום השמיני עצרת", בענין "כי אבי ואמי עזבוני" וכו'.]

בחינת ישראל, לעומת זאת, אינה יכולה להיפרד מה' לעולם. אדמו"ר הזקן מפנה למאמריו על "שחורה אני" ועל שמיני עצרת, שבהם מתבאר הפסוק "כי אבי ואמי עזבוני".

קטע 3 • 41-5

מדוע ישראל זקוק לתשובה

4 ומי"ש שובה ישראל עד⁵⁶ הוי" אלקיך. ולכאורה הוא תמוה ישראל מה חטא והלא אינה נפרדת ומה צריך תשובה.

ועל מה שנאמר: "שוב, ישראל, עד הוי" אלקיך" — לכאורה הדבר תמוה: ישראל, איזה חטא חטא? והרי הוא אינו נפרד; ולשם מה הוא זקוק לתשובה?

הפסוק "שוב, ישראל, עד הוי" אלקיך" נראה כעת תמוה. אם מדרגת ישראל לעולם אינה נפרדת מה', איזה חטא יכול להיות לה, ומדוע היא זקוקה לתשובה?

אך זהו שאמר הושע הנביא כי כשלת בעונך⁵⁷ עד"מ אדם הנכשל ברגלו באבן הכאה קטנה ומזה נופל כל גופו וראשו מגיע לארץ בהכאה גדולה מחמת שהראש הוא גבוה יותר.

אלא זהו שאמר הנביא הושע: "כי כשלת בעונך". משל לאדם שנכשל ברגלו באבן, והמכה ברגלו קטנה; אך בעקבות זאת נופל כל גופו, וראשו מגיע לארץ וסופג מכה חזקה, משום שהראש גבוה יותר.

התשובה נמצאת בהמשך אותו פסוק: "כי כשלת בעונך". אדם שנתקל באבן מקבל מכה קטנה בלבד ברגלו, אך כל גופו נופל, וראשו, שהוא הגבוה ביותר, נחבט בקרקע בעוצמה הרבה ביותר.

כך הוא הנמשל כשאדם נכשל בעון קל אפי" [אפילו] ביטול תורה שאפשר לו לעסוק בתורי [בתורה] ואינו עוסק או ביטול מ"ע [מצות עשה]

כך הוא גם בנמשל: כאשר אדם נכשל בחטא קל, אפילו בביטול תורה — כשהוא יכול לעסוק בתורה ואינו עוסק בה — או בביטול מצוות עשה,

בדומה לכך, אדם עלול להיכשל במה שנראה כחטא קל, כגון הזנחת לימוד תורה כשהוא יכול ללמוד, או אי-קיום מצוות עשה.

כמו צדקה שאפשר לו ליתן ואינו נותן ומכ"ש [ומכל שכן] בעברו על מל"ת [מצות לא תעשה] אף שנראה לאדם עבירה קטנה והוא

כגון צדקה, כשהוא יכול לתת ואינו נותן; וכל שכן כשעבר על מצוות לא תעשה, אף שבעיני האדם העבירה נראית קטנה; והוא

דוגמה לכך היא אי-ניתנת צדקה כשהוא יכול לתת. על אחת כמה וכמה חמור הדבר כשהוא עובר על איסור, גם אם בעיניו מדובר בעבירה קלה.

כמו שדחה רגלו ממקום מעמדו והחלק מעט אף כאן שנכשל בעון הנ"ל דהיינו רגלי השכינה בחי יעקב מחמת זה נופל הנשמה בחי ישראל לצד אחר ואינה מאירה בעקבו [היינו

כמו מי שרגלו נדחפה ממקום עמידתה והחליקה מעט. כך גם כאן: כאשר הוא נכשל בחטא הנזכר, כלומר, [כאשר] רגלי השכינה — בחינת יעקב — [נכשלות], בשל כך הנשמה, בחינת ישראל, נופלת לצד אחר, ואינה מאירה בעקבו. כלומר,

חטא כזה דומה להחלקה קלה של הרגל: הוא נוגע רק ב"רגלי השכינה", מדרגת יעקב. ואף על פי כן, בעקבותיו הנשמה העליונה, ישראל, נופלת "לצד אחר", ואינה מאירה עוד בעקב — החלק של הנשמה שבתוך הגוף.

כמו הלבנה כשמתרחקת מן השמש וחציה התחתון הוא חושך לפי שאינו מקבל אור השמש כך הרשעים בחשך ידמו⁵⁸ והנשמה שבתוך הגוף אינה מאירה כלל היינו שאין מאיר בה מבחי ישראל שהוא בחי שמשא כו'.

כמו הלבנה כשהיא מתרחקת מן השמש, והחצי התחתון שלה חושך, משום שאינו מקבל את אור השמש. כך "הרשעים ידמו בחושך", והנשמה שבתוך הגוף אינה מאירה כלל; כלומר, לא מאיר בה דבר מבחינת ישראל, שהיא בחינת שמשא וכו'.

הלבנה היא הדימוי: כשהיא מתרחקת מן השמש, החצי התחתון שלה חושך, משום שאינו מקבל את אור השמש. כך גם "הרשעים ידמו בחושך": הנשמה שבגוף אינה מקבלת אור מבחינת ישראל, שהיא כמו השמש.

5 ועדיין י"ל [יש לומר] פ"י עון עקבי יסובני^{59, 60} פ"י שעם היות שהחטא הוא בבחי עקב ורגלי הנשמה עכ"ז

[עם כל זה] זהו הגורם שגם בחי הסובב והמקיף של הנשמה אינו מאיר וזהו ענין עונותי עברו ראשי.⁶¹

ברוח זו אפשר לבאר את משמעות הפסוק "עוון עקבי יסובני": אף שהחטא הוא בבחינת העקב והרגליים של הנשמה, בכל זאת הוא הגורם שגם הבחינה המקיפה והסובבת של הנשמה לא תאיר. וזהו עניינם של הדברים "עוונותי עברו ראשי".

את הפסוק "עוון עקבי יסובני" מפרשים באותו אופן: אף שהחטא נמצא בבחינת העקב, החלק הנמוך ביותר של הנשמה, הוא גורם שגם הבחינה המקיפה והסובבת של הנשמה תחדל להאיר. "יסובני" מהדהד את המושג "סובב", והרעיון הזה מופיע גם בפסוק "עוונותי עברו ראשי".

(ועי' בזהר פ' מקץ דקצ"ח סע"א [סוף עמוד א] ודקצ"ט רע"א) ולזה צריך תשובה. וזהו ג"כ פ"י שמע ישראל⁶² ה' אלקינו ה' אחד.

(ועיינו בזהר, פרשת מקץ, בסוף דף קצ"ח ע"א ובראש דף קצ"ט ע"א.) ולשם כך דרושה תשובה. וזהו גם פירוש "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד".

הזהר בפרשת מקץ מצוטט בהקשר של "עוון עקבי יסובני". משום כך דרושה תשובה, ואותו רעיון מסביר גם את הפסוק הראשון של קריאת שמע.

ולכאורה למה נאמר ג' שמות אך הפי' הוא כך שמע לשון הבנה⁶³ ישראל הוא בחי' הנשמה הנקרא ישראל וכי"א צריך לומר לנשמה שמע והבן^{64, 65} אתה ישראל בחי' הנשמה ה' אלקינו ה'

לכאורה, מדוע נאמרים שלושה שמות? אלא פירוש הדברים הוא כך: "שמע" הוא לשון של הבנה. "ישראל" הוא בחינת הנשמה הנקראת ישראל. וכל אחד צריך לומר לנשמתו: הכיני, את, ישראל, בחינת הנשמה: "הוי' אלקינו הוי'",

מדוע נזכרים בקריאת שמע שלושה שמות? "שמע" פירושו "הבן", ו"ישראל" פונה אל בחינת הנשמה הנקראת ישראל: כל אדם אומר לנשמתו להבין את הדברים שבהמשך הפסוק.

שהוא פי' ה' [היה] הוה ויהיה ברגע א' וע"כ נרמז הכל בתיבה א' ה' שהוא למעלה מהשכל הוא אלהינו שפירושו "היה, הוה ויהיה" ברגע אחד; ולכן הכול נרמז במילה אחת. הוי', שהוא למעלה מן השכל, הוא "אלקינו", שם הוי' כולל את "היה, הוה ויהיה" ברגע אחד, ולכן שלושתם נרמזים במילה אחת. הוי', שהוא למעלה מן השכל, הוא "אלקינו".

היינו כחיתנו⁶⁶ ה' אחד הוא כולא חד⁶⁷ ובחי' נשמה זו הנקרא ישראל נתאחד עם הוי' ב"ה [ר"ל [רוצה לומר]

כלומר, כוחנו וחיותנו. "הוי' אחד" פירושו "הכול אחד" (כולא חד). ובחינת הנשמה הזאת, הנקראת ישראל, מתאחדת עם הוי' ברוך הוא. [כלומר,

"אלקינו" מתפרש כ"כוחנו וחיותנו". "הוי' אחד" פירושו "הכול אחד", ובחינת הנשמה הנקראת ישראל מתאחדת עם הוי'.

כי ב' שמות הוי' שבק"ש [שבקריאת שמע] הוא ע"ד מ"ש בזהר פי' אחרי (דע"ג א') קב"ה [קודשא בריך הוא] סתים וגליא⁶⁸ היינו סכ"ע [סובב כל עלמין] וממכ"ע [וממלא כל עלמין] וכמ"כ [וכמו כן] ישראל סתים וגליא

שני שמות הוי' שבקריאת שמע הם על דרך מה שנאמר בזהר, פרשת אחרי, דף ע"ג ע"א: "הקדוש ברוך הוא סתים וגליא", כלומר סובב כל עלמין וממלא כל עלמין; וכך גם "ישראל סתים וגליא".

שתי ההזכרות של הוי' בקריאת שמע מקבילות לדברי זוהר שהקדוש ברוך הוא הוא "סתים וגליא", כלומר סובב כל עלמין וממלא כל עלמין. אותו זוהר אומר שגם ישראל הוא "סתים וגליא".

והיינו שבחי' ישראל זהו בחי' הסובב והמקיף שבנשמה וזהו שנתאחד עם שם הוי' ב"ה הסוכ"ע] וכשיתבונן כך מזה נתעורר מדת האהבה להשי"ת [להשם יתברך]

והיינו שבחינת ישראל היא הבחינה הסובבת והמקיפה שבנשמה, והיא המתאחדת עם שם הוי' ברוך הוא, שהוא סובב כל עלמין. [וכאשר מתבוננים בכך, מתעוררת מכך מידת האהבה לה' יתברך.

הצד הנסתר של ישראל, הבחינה המקיפה של הנשמה, הוא בחינת ישראל; והיא מתאחדת עם הוי' שהוא סובב כל עלמין. ההתבוננות בכך מעוררת אהבה לה'.

וזהו ואהבת את⁶⁹ הוי' אלקיך פי' שהוא תמיד אלהיך ולא כמו ה' ש'נלקח ממוח האה ונפרד ממנו אח"כ ואעפ"כ [ואף על פי כן] יש לו אהבה לבנו

וזהו [פירוש] "ואהבת את הוי' אלקיך": שהוא תמיד "אלקיך". אין הדבר כמו בן, שנלקח ממוח האב ולאחר מכן נעשה נפרד ממנו; ואף על פי כן האב אוהב את בנו,

זהו פירוש "ואהבת את הוי' אלקיך": הוא תמיד "אלקיך", ולעולם אינו נפרד ממך. בן אנושי שונה מכך: אף שהוא בא ממוחו של אביו, בהמשך הוא נעשה נפרד ממנו, ואף על פי כן אביו מוסיף לאהוב אותו.

אך אינו שוה לכל נפש יש בן שיכול⁷⁰ למסור נפשו בשביל אהבת אביו ויש בן שאין לו מס"נ [מסירות נפש]

אבל הדבר אינו שווה אצל כל הנשמות: יש בן שיכול למסור את נפשו מתוך אהבתו לאביו, ויש בן שאין בו מסירות נפש.

מאחר שהבן הוא ישות נפרדת, אהבתו לאביו אינה שווה אצל כולם: בן אחד היה מוסר את נפשו למען אביו, ואילו אחר לא היה עושה זאת.

וגם אינו מחויב ע"פ הדין⁷¹ כי חייך קודמין⁷² ואבידתו ואבידת אביו⁷³ אבידתו קודמת כו'. וזה מחמת שהוא נהיה מהות בפ"ע [בפני עצמו].

הוא גם אינו מחויב לכך על פי הדין, שהרי "חייך קודמים", ובמקרה של אבידה שלו ושל אביו, אבידתו קודמת, וכו'. הסיבה לכך היא שהוא נעשה ישות בפני עצמה.

גם ההלכה היהודית אינה מחייבת בן למסור את נפשו למען אביו: "חייך קודמים", וכאשר הוא ואביו איבדו כל אחד חפץ, אבידתו שלו קודמת. כל זה נובע מכך שהבן נעשה ישות בפני עצמו.

אך הנשמה אינו כך רק כולא חד ואינה נפרדת⁷⁴ ממנו ית' כלל⁷⁵ [ועי' בזהר תרומה (דקל"ו סע"ב) סוף עמוד ב.]

אבל הנשמה אינה כך, אלא "כולא חד", והיא אינה נפרדת ממנו ית' כלל. [ועיינו בזהר, תרומה (סוף דף קלו ע"ב), הנשמה אינה כך: היא "כולא חד" עם ה' ואינה נפרדת ממנו כלל. הוזהר בפרשת תרומה מובא כמקור לאחדות זו.]

ובאדר"י [ובאדרא זוטא] (דרצ"א א') ועד"י יובן בנש"י [בנשמות ישראל] ועמ"ש בד"ה אלה פקודי⁷⁶ המשכן⁷⁷ בענין עדות לישראל ועמ"ש בד"ה וכל בניך⁷⁸ בפ"י בינה בן י"ה כו'.

ובאדרא זוטא (דף רצא ע"א); ועל פי זה יובן גם בנוגע לנשמות ישראל. ועיינו במה שכתוב במאמר המתחיל "אלה פקודי המשכן" בענין "עדות לישראל", ובמה שכתוב במאמר המתחיל "וכל בניך" בפירוש בינה כ"ב בן י"ה, וכו'.

גם אדרא זוטא מובאת כאן, ומתוך מקורות אלה אפשר להבין את אחדות נשמות ישראל עם ה'. אדמו"ר הזקן מפנה גם למאמריו על "עדות לישראל" ועל בינה כ"ב בן י"ה.

לכן מוכרח להיות לה אהבה אפי' [אפילו] בכל לבבך ובכל נפשך במסירת נפש^{79,80} ממש⁷⁹ וזה האהבה שהיא מחמת שה' אלהיך יש בכל אחד ואחד מישראל אפי' [אפילו] בקל שבקלים

לכן מוכרח להיות בה אהבה, אפילו "בכל לבבך ובכל נפשך", במסירות נפש ממש. אהבה זו, הנובעת מכך שה' אלקיך, נמצאת בכל אחד ואחד מישראל, אפילו בקל שבקלים,

לכן הנשמה מוכרחה לאהוב את ה' "בכל לבבך ובכל נפשך", עד כדי מסירות נפש ממש. אהבה זו, הנובעת מכך שה' הוא "אלקיך", מצויה בכל יהודי, אפילו בשפל ביותר.

כמאמר אע"פ [אף על פי] שחטא ישראל הוא⁸¹ אך האהבה היא מסותרת אצלו (ועמ"ש מזה בד"ה שחורה אני כו') כמו אור הנר שמסתירים אותו במקום חושך. לכך צריך לעשות תשובה להסיר החושך ולגלות מצפוננו וזהו שובה ישראל:)^{82,83,84,85}

כמאמר "אף על פי שחטא, ישראל הוא". אלא שהאהבה מוסתרת אצלו (ועיינו במה שכתוב על כך במאמר המתחיל "שחורה אני", וכו'), כמו אור נר שמסתירים אותו במקום חושך. לכן צריך לעשות תשובה כדי להסיר את החושך ולגלות את מה שטמון בתוכו. וזהו "שובה ישראל".

כמאמר חז"ל, "אף על פי שחטא, ישראל הוא", אלא שבאדם כזה האהבה מוסתרת, כמו אורו של נר המכוסה במקום חושך. התשובה מסירה את החושך ומגלה את האהבה הנסתרת, וזהו "שובה ישראל".

קטע 4 • 61-8

אב הרחמים

6 ב והעצה לגלות מצפוני לכו להסיר החושך שכך הוא דהנה יש ב' מיני רחמנות אב הרחמן ואב הרחמים
ופ' אב הרחמן הוא המרחם על העדם כמה שהשכל מחייב לרחם עליו

2. הדרך לגלות את צפונות הלב ולהסיר את החושך היא כך: יש שני סוגי רחמים — "אב הרחמן" ו"אב הרחמים". פירוש "אב הרחמן" הוא מי שמרחם על אדם במידה שהשכל מחייב לרחם עליו,

החלק השני מציג את הדרך לגלות את האהבה הטמונה בלב. יש שני סוגים של רחמים אלוניים: "אב הרחמן", שרחמיו מגיעים עד למידה שהשכל מחייב, ו"אב הרחמים".

כמו למשל אדם יש לו מדת רחמנות זו שמרחם על חבירו כשמפייסו אחר שצערו פעם ושתים שהשכל מחייבו למחול לו ולא יותר וזו גי' בחי' אב הרחמן אצל השי"ת [השם יתברך] כביכול

כמו למשל אדם שיש בו מידת רחמנות זו: הוא מרחם על חברו כאשר [החבר] מפייס אותו לאחר שפגע בו פעם או פעמיים, משום שהשכל מחייב אותו למחול לו, אך לא יותר מכך. וגם זו, כביכול, בחינת "אב הרחמן" אצל הקב"ה.

אדם עשוי לנהוג בסוג הראשון של רחמים: הוא מוחל לחבר שפגע בו פעם או פעמיים ואז ביקש את סליחתו, משום שכך מחייב השכל, אך לא מעבר לכך. רחמים כאלה אצל ה', כביכול, נקראים "אב הרחמן".

אבל מדת אב הרחמים הוא רחמים גדולים בלי שיעור אף שאין השכל מחייב למחול לו ולרחם עליו.

אבל מידת "אב הרחמים" היא רחמים גדולים בלי גבול, גם כשהשכל אינו מחייב למחול לו ולרחם עליו.

"אב הרחמים" הוא רחמים גדולים בלי גבול, שמוחלים גם במקום שהשכל אינו מחייב זאת.

דהיינו אחר שחטא הרבה פעמים מאד אעפ"כ [אף על פי כן] כשמבקשים ממנו סלח לנו אבינו ג"פ [גי' פעמים]

בכל יום הוא מוחל וסולח לו וזהו פי' חנון המרבה לסלוח וצריכים אנו לעורר רחמים גדולים

כלומר, לאחר שחטא פעמים רבות מאוד, אף על פי כן, כשמבקשים ממנו שלוש פעמים בכל יום "סלח לנו, אבינו", הוא מוחל וסולח לו. וזהו פירוש "חנון המרבה לסלוח". ועלינו לעורר רחמים גדולים,

גם לאחר חטאים רבים מאוד, כשאנו מבקשים "סלח לנו, אבינו" בתפילת העמידה שלוש פעמים ביום, ה' מוחל; הברכה מסתיימת במילים "חנון המרבה לסלוח". אלה הרחמים הגדולים שעלינו לעורר.

דהיינו ביגמה"ר [ב"ג מדות הרחמים] מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע⁸⁶ שמגביה העון ועובר על פשע

שמעבירו הוא מי אל כמוך.

כלומר, באמצעות י"ג מידות הרחמים: "מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע" — "נושא עון" פירושו שהוא מגביה את העון; "ועובר על פשע" פירושו שהוא מעביר אותו. זהו "מי אל כמוך".

מעוררים אותם באמצעות י"ג מידות הרחמים, כפי שמיכה מונה אותן, החל במילים "מי אל כמוך". "נושא עון" מתפרש כהגבהת החטא והסרתו, ו"עובר על פשע" — כהעברתו.

וזהו כי אבי ואמי עזבוני⁸⁷ היינו בחיי אב הרחמן ועכ"ז [ועם כל זה]⁸⁸ וה' יאספני היינו בחיי אב הרחמים

וזהו [פירוש] "כי אבי ואמי עזבוני" — זו בחינת "אב הרחמן"; ואף על פי כן, "וה' יאספני" — זו בחינת "אב הרחמים".

הפסוק "כי אבי ואמי עזבוני וה' יאספני" מציג את שני הסוגים. האב והאם העוזבים מסמלים רחמים המוגבלים על פי השכל; ה' האוסף הוא "אב הרחמים", שרחמיו אינם מוגבלים.

אך האיך מעוררים רחמים גדולים הוא על פי מ"ש והיה כי יבואו עליך⁸⁹ כל הדברים האלה והשבות אל לבבך כו'.

אך כיצד מעוררים רחמים גדולים? הדבר נעשה על פי מה שכתוב: "והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה... והשבות אל לבבך וגו'.

כיצד מעוררים רחמים גדולים אלה? באמצעות הפסוק "והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה... והשבות אל לבבך".

פִּי וְהִשְׁבֹּת דְּהִינֵנו שִׁישִׁיב אִיעַ [את עצמו] אֶל לִבּוֹ שֶׁמֶקֶדֶם צִרִיךְ לִידַע מִקוֹמוֹ וּשְׂרָשׁוֹ שֶׁהִיָּה מִתְחִלָּה וְעַכְשִׁיו סָר מִמֶּנּוּ בְּכַדִּי שִׁידַע לַחֲזוֹר לִמְקוֹמוֹ הָרָאשׁוֹן כִּי מִי שֶׁאִינוֹ יוֹדַע בֵּיתוֹ וְתוֹעָה בְּדֶרֶךְ אִינוֹ יוֹדַע לְהִיכֵן לַחֲזוֹר

פִּירוּשׁ "וְהִשְׁבֹּת" הוּא שִׁישִׁיב אֶת עֲצָמוֹ אֶל לִבּוֹ: תְּחִלָּה עָלָיו לְדַעַת מַה מִּקוֹמוֹ וּמַה שׁוֹרְשׁוֹ, הִיכֵן הִיָּה בְּתַחֲלִילָה וּמִמֶּנּוּ הִתְרַחֵק עַכְשִׁיו, כְּדֵי שִׁידַע [כִּיצַד] לַחֲזוֹר לִמְקוֹמוֹ הָרָאשׁוֹן. הִרִי מִי שֶׁאִינוֹ יוֹדַע הִיכֵן בֵּיתוֹ וְתוֹעָה בְּדֶרֶךְ, אִינוֹ יוֹדַע לֹאן לַחֲזוֹר.

"וְהִשְׁבֹּת אֶל לִבְכֶּךָ" פִּירוּשׁוֹ לְהִשְׁבִּיב אֶת עֲצָמוֹ אֶל לִבּוֹ: תְּחִלָּה עַל הָאָדָם לְדַעַת מַה מִּקוֹמוֹ וּמַה שׁוֹרְשׁוֹ, הִיכֵן הִיָּה בְּתַחֲלִילָה וּמִמֶּנּוּ הִתְרַחֵק, כְּדֵי שִׁידַע לֹאן לַחֲזוֹר. מִי שֶׁאִינוֹ יוֹדַע הִיכֵן בֵּיתוֹ יִכּוֹל לִמְצוֹא אֶת הַדֶּרֶךְ חֲזָרָה.

וְצִרִיךְ גִּי"כ לְהַכִּיר וּלְהִבִּין מִקוֹמוֹ שֶׁהוּא עַכְשִׁיבָאִיזָה מִקוֹם הוּא תוֹעָה וְכַשִּׁישִׁיב אֶל לִבּוֹ זֹאת⁹⁰ וַיִּמְצָא אִיעַ [את עצמו] שֶׁלִּבּוֹ פוֹנָה מִן דֶּרֶךְ הַיָּשָׁר אֶל תְּאוּוֹת.

וְעָלָיו גַּם לְהַכִּיר וּלְהִבִּין הִיכֵן הוּא נִמְצָא כַּעַת, וּבִאִיזָה מִקוֹם הוּא תוֹעָה. וְכַשִּׁייתָן דַּעַתוֹ לַכֶּךְ וַיִּמְצָא בְּעֲצָמוֹ שֶׁלִּבּוֹ פוֹנָה מִן הַדֶּרֶךְ הַיָּשָׁרָה אֶל הַתְּאוּוֹת —

עָלָיו גַּם לְהַכִּיר הִיכֵן הוּא נִמְצָא כַּעַת וּבִאִיזָה מִקוֹם הוּא תוֹעָה. עָלָיו לְרַאוֹת בְּבִירוֹר שֶׁלִּבּוֹ פָּנָה מִן הַדֶּרֶךְ הַיָּשָׁרָה אֶל הַתְּאוּוֹת; הַפְּסָקָה הַבָּאָה מֵרָאָה מַה מְעוֹרֶרֶת הַחֲכָרָה הַזֹּאת.

7 וְאִם לַחֲשֹׁךְ אָדָם לֹאמֵר הֲלֹא הִי פִּעַל זֹאת שֶׁהוֹרִיד הַנִּשְׁמָה לְמִטָּה וְגַם חוֹרֵבֵן בִּי"ה מִי זֶה אָמַר וְתִהִי אִם⁹¹ הִי לֹא צוּה לְזֶה מְשִׁיב הַפִּי אֲשֶׁר הִדִּיחָךְ⁹² הִי אֶלְקִיךְ שֶׁמָּה שְׁכוּנוֹת הַשִּׁי"ת [הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ] הִיתָה לְהַדְחָה בְּעֵלְמָא וְכַשִּׁיתְבוֹנֵן

וְאִם אָדָם לֹחֵשׁ לֶךְ וְאוֹמֵר: "הִרִי הִי עָשָׂה זֹאת, שֶׁהוֹרִיד אֶת הַנִּשְׁמָה לְמִטָּה; וְגַם אֶת חוֹרֵבֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ — מִי זֶה אָמַר וְתִהִי, וְהִי לֹא צִוּוּהָ?" עַל כֵּךְ מְשִׁיב הַפְּסוֹק: "אֲשֶׁר הִדִּיחָךְ הִי אֶלְקִיךְ שֶׁמָּה", כְּלוֹמֵר, כּוּנוֹת הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִייתָה רַק לְהַדְחָה. וְכַאֲשֶׁר יִתְבוֹנֵן

אֲפֹשֶׁר לְטַעוֹן שֶׁהִי עֲצָמוֹ הוֹרִיד אֶת הַנִּשְׁמָה לְגוֹף וְהִבִּיא לְחוֹרֵבֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהִרִי "מִי זֶה אָמַר וְתִהִי, וְהִי לֹא צִוּוּהָ?" הַפְּסוֹק מְשִׁיב בְּמִלִּים "אֲשֶׁר הִדִּיחָךְ הִי אֶלְקִיךְ": כּוּנוֹת הִי הִייתָה רַק לְהַדִּיחַ, וְעַל הָאָדָם עֲדִיין לְהַגִּיב לְמִקוֹם שֶׁאִלּוּ נָפַל.

שֶׁהוּא בְּמִקוֹם נִמּוֹךְ בְּגוֹף וְנִה"ב [וּנְפֶשׁ הַבְּהֵמִית] בֹּזֵה מְעוֹרֵר עָלָיו רַחֲמִים גְּדוּלִים עַל חֶלֶק אֱלֹהִים שִׁישׁ לוֹ שֶׁנִּתְאַחַד עִם הִי בִי"ה שֶׁנִּפְל וְנִתְרַחֵק כִּי"כ [כָּל כֵּךְ] מֵאִיגְרָא רִמָּא⁹³ מִמִּקוֹם חַיּוּתוֹ.

שֶׁהוּא נִמְצָא בְּמִקוֹם נִמּוֹךְ, בְּגוֹף וּבְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, בְּכֵךְ הוּא מְעוֹרֵר עַל עֲצָמוֹ רַחֲמִים גְּדוּלִים, עַל חֶלֶק אֱלֹהִים שִׁישׁ לוֹ, שֶׁנִּתְאַחַד עִם הִי וְנִפְל וְהִתְרַחֵק כָּל כֵּךְ — "מֵאִיגְרָא רִמָּא", מִמִּקוֹם חַיּוּתוֹ.

כַּאֲשֶׁר אָדָם רֹאֵה שֶׁהוּא נִמְצָא בְּמִקוֹם נִמּוֹךְ, בְּגוֹף וּבְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, הוּא מְעוֹרֵר רַחֲמִים גְּדוּלִים עַל חֶלֶק אֱלֹהִים שָׁבוּ. אוֹתוֹ חֶלֶק אֱלֹהִים, הַמְּאוּחַד עִם הִי, נָפַל וְהִתְרַחֵק כָּל כֵּךְ — "מֵאִיגְרָא רִמָּא", מִמִּקוֹר חַיּוּתוֹ.

8 וזהו וישוב אל⁹⁴ ה' וירחמהו פי שירחם על השי"ת [השם יתברך] ב"ה. ולזה אנו אומרים כל הווידוים אשמנו בגדנו כו'.

וזהו [פירוש] "וישוב אל הוי' וירחמהו": כלומר, שירחם על ה' יתברך. ומשום כך אנו אומרים את כל הווידוים: "אשמנו, בגדנו" וכו'.

אדמו"ר הזקן מפרש את הפסוק "וישוב אל הוי' וירחמהו" על אדם ששב ומרחם על ה' — כלומר, על החלק האלוקי שבתוכו שנפל. משום כך אנו אומרים את הווידוי כולו: "אשמנו, בגדנו".

דלכאורה למה זה הסיפור והלא השי"ת [השם יתברך] יודע⁹⁵ תעלומות לב. אך כ"ז [כל זה] אנו אומרים כדי לעורר רחמים גדולים

לכאורה, מדוע לספר את הדברים? הרי ה' יתברך יודע את צפונות הלב! אך אנו אומרים את כל זאת כדי לעורר רחמים גדולים.

מדוע לספר על חטאינו, כאשר ה' יודע את צפונות הלב? אנו אומרים אותם כדי לעורר רחמים גדולים.

לכן אומרים קודם אשמנו אלהינו שהוא חכנו וחיותנו ואלהי אבותינו הוא גבוה מעל גבוה⁹⁶ (ועמ"ש מזה בד"ה אלה תולדות יצחק)⁹⁷

לכן, לפני "אשמנו" אומרים "אלקינו" — שהוא כוחנו וחיותנו — ו"אלקי אבותינו", שהוא גבוה מעל גבוה (ועיינו במה שנכתב על כך במאמר המתחיל "אלה תולדות יצחק").

לפני הווידוי אנו אומרים "אלקינו" — כוחנו וחיותנו — וכן "אלקי אבותינו", שהוא "גבוה מעל גבוה". ההזכרה של המקור הנעלה כל כך של חיינו מראה עד כמה נמוך הוא נפל.

והוא מאיגרא רמא כו' ומחמת זה נתעורר רחמים גדולים מלמעלה וממילא נתעורר אצל האדם ג"כ אהבה להבורא ית'.

והוא [נפל] "מאיגרא רמא" וכו'. משום כך מתעוררים מלמעלה רחמים גדולים, וממילא מתעוררת גם באדם אהבה לבורא יתברך.

הנפש האלוקית נפלה "מאיגרא רמא", והזכרה בכך מעוררת רחמים גדולים מלמעלה. בד בבד מתעוררת באדם באופן טבעי אהבה לבורא.

אך לא ישאר בכך שלא יעשה כלום כמח שסוכרין העולם שזהו תכלית השלימות כשיש לו מעט אהבה. אך אין להסתפק בכך ולהישאר בלי לעשות דבר נוסף, כפי שיש הסבורים שאם יש לאדם מעט אהבה, הרי זו השלמות העליונה.

אך אין לעצור כאן ולא לעשות דבר נוסף, כפי שרבים סבורים שמעט אהבה כבר נחשבת לשלמות.

אך העיקר הוא להמשיך אלהותו ית' למטה להיות לו דירה בתחתונים^{98,99} שזהו דוקא תכלית הבריאה לזכור תמיד ולהתבונן שמלא כל הארץ כבודו¹⁰⁰ ולהאריך בזה.¹⁰¹

אלא העיקר הוא להמשיך את אלוקותו יתברך למטה, כדי שתהיה לו דירה בתחתונים. דווקא זהו תכלית הבריאה: לזכור תמיד ולהתבונן בכך שמלא כל הארץ כבודו, ולהאריך בהתבוננות זו.

העיקר הוא להמשיך את האלוקות למטה, כדי שתהיה לה' דירה בתחתונים — וזוהי תכלית הבריאה. פירוש הדבר הוא לזכור תמיד ולהתבונן באריכות בכך שמלא כל הארץ כבודו.

קטע 5 • 91-11

תורה, מצוות ושתי דרכים בתשובה

9 וזהו תענוג עליון וכל המאריך בא ח"ד¹⁰² כו'. אך איך הוא ההמשכה הוא ע"י תורה ומצוות שהם רמ"ח אברין דמלכא^{103,104} וכל התורה שמותיו של הקב"ה¹⁰⁵

וזהו התענוג העליון, וכן "כל המאריך באחד" וכו'. אך כיצד נמשכת ההמשכה? באמצעות התורה והמצוות, שהן "רמ"ח איברין דמלכא", וכל התורה היא שמותיו של הקדוש ברוך הוא.

ההתבוננות הממושכת הזאת היא התענוג העליון, כפי שאמרו חז"ל: "כל המאריך באחד" בקריאת שמע. ההמשכה נעשית באמצעות התורה והמצוות: המצוות הן "רמ"ח איברין דמלכא", וכל התורה מורכבת משמותיו של ה'.

וזה יכול כ"א אפי' [אפילו] הדיוט כשאומר הלכה ואגדה כו' או כשעושה איזה מצוה ובלבד שיכוין להמשיך אלהותו ית' אל חיותו וחלקו ממעל

וכל אחד יכול לעשות זאת, אפילו אדם פשוט, כשהוא אומר דברי הלכה ואגדה וכו', או כשהוא מקיים מצווה כלשהי, ובלבד שיתכוון להמשיך את אלוקותו ית' אל תוך חיותו ואל חלקו ממעל,

כל אחד יכול לעשות זאת, אפילו אדם פשוט, כשהוא אומר דברי הלכה או אגדה, או מקיים מצווה. התנאי הוא שיתכוון להמשיך אלוקות אל חיותו שלו ואל נשמתו, שהיא חלק אלוקה ממעל.

כי חלק¹⁰⁶ ה' עמו שיתאחד וידבק חלקו עם השי"ת [השם יתברך] ויתגלה אלהותו ית' לעין כל כמאמר כי עין בעין יראו¹⁰⁷ ונגלה כבוד¹⁰⁸ הוי' וזהו לשם יחוד כו'

כי "חלק הוי' עמו": שחלקו יתאחד וידבק בה', ואלקותו ית' תגלה לעיני כול, כמאמר "כי עין בעין יראו" ו"נגלה כבוד הוי'". וזהו [הפירוש של] "לשם יחוד" וכו',

"חלק הוי' עמו": הנשמה היא חלקו של ה', והמטרה היא שתאחד עמו ואלקותו תגלה לעיני כול, כפי שמבטיחים הנביאים. זהו הפירוש הפשוט של הנוסח "לשם יחוד", שאומרים לפני קיום מצווה.

לפי פשוטו שלא יחפוץ שום דבר כמ"ש מי לי בשמים¹⁰⁹ כו' וא"א להמשיך אלהותו ית' כ"א לתוך כלי
[כלים] דהיינו תומ"צ [תורה ומצות] וכל אותיות התורה הם כלים כמ"ש וכלים מכלים שונים¹¹⁰ ויין מלכות

רב

במובן הפשוט: שלא ירצה שום דבר [אחר], ככתוב "מי לי בשמים" וכו'. אי אפשר להמשיך את אלקותו ית' אלא
לתוך כלים, כלומר תורה ומצוות; וכל אותיות התורה הן כלים, ככתוב "וכלים מכלים שונים ויין מלכות רב",

הכוונה היא לרצות רק את ה', ככתוב "מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ". אפשר להמשיך אלקות רק לתוך כלים, שהם התורה
והמצוות, וכל אות בתורה היא כלי, כפי שרומז הפסוק "וכלים מכלים שונים ויין מלכות רב".

דהיינו השראת השכינה ובזמן שבהמ"ק [שבית המקדש] קיים היה עיקר השראת השכינה בק"ק [בקדש
הקדשים] ומשם מתפשט לכל העולם ועכשיו כשחרב בהמ"ק [בית המקדש] אין להקב"ה בעולמו¹¹¹

כלומר, השראת השכינה. בזמן שבית המקדש היה קיים, עיקר השראת השכינה היה בקודש הקודשים, ומשם היא
התפשטה לכל העולם. וכעת, כשבית המקדש חרב, "אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו

"יין מלכות" שבכלים הוא השראת השכינה. בזמן שבית המקדש היה קיים, השכינה שרתה בעיקר בקודש הקודשים, ומשם התפשטה לכל
העולם.

אלא ד"א [ד' אמות] של הלכה עיקר השראת השכינה ומשם מתפשט לכל העולם כולו כמו הנשמה
שעיקר השראתה במוח ומשם מתפשטת לכל הגוף כולו להחיותו.

אלא ארבע אמות של הלכה": שם עיקר השראת השכינה, ומשם היא מתפשטת בכל העולם כולו, כמו הנשמה
שעיקר משכנה במוח, ומשם היא מתפשטת בכל הגוף כולו ומחיה אותו.

כעת, כשבית המקדש חרב, השכינה שורה בעיקר ב"ארבע אמות של הלכה", ומשם היא מתפשטת בכל העולם. כך גם הנשמה שורה בעיקר
במוח, ומשם היא מתפשטת ומחיה את כל הגוף.

[וביאור הענין היינו כי יש ב' בחי' תשובה הא' מלמטה למעלה וזהו ע"י התפלה שהיא בחי' סולם^{112, 113}

מצוב ארצה כו'

[ביאור הענין הוא שיש שתי בחינות של תשובה. הראשונה היא מלמטה למעלה, והיא נעשית באמצעות התפילה,
שהיא בחינת "סולם מוצב ארצה" וכו',

הערת סוגריים זו מסבירה שיש שני סוגים של תשובה. הראשון הוא מלמטה למעלה, באמצעות התפילה, שהיא "סולם מוצב ארצה" וראשו
מגיע השמימה.

עד שעייני מתחבר ומתאחד בחיי הנשמה שבתוך הגוף עם בחיי מקורה ושרשה בחיי מזליה להיות שובה ישראל דייקא שיהיה העבודה בבחי' ומדרגת ישראל

עד שעל ידי כך בחינת הנשמה שבתוך הגוף מתחברת ומתאחדת עם בחינת מקורה ושרשה, בחינת מזלה, וכך מתקיים "שובה ישראל" דווקא: שהעבודה תהיה בבחינת ישראל ובמדרגתו,

באמצעות התפילה הנשמה שבגוף מתחברת ומתאחדת עם מקורה ושרשה, עם מזלה — חלק הנשמה שנותר למעלה. זהו "שובה ישראל" במובן המדויק: עבודה בבחינת ישראל.

שהוא בחי' סובב ומקיף שבנפש ועיין מענין בחי' עבודה זו סדי"ה כי קרוב אליך הדבר מאד¹¹⁴ כו' וזהו ענין למסי"נ [למסירות נפש] באחד בקי"ש [בקריאת שמע].¹¹⁵

שהיא הבחינה המקיפה והסובבת שבנפש. עיינו בעניין מדרגת עבודה זו בסוף המאמר המתחיל "כי קרוב אליך הדבר מאד" וכו'. וזהו ענין מסירות נפש באמירת "אחד" בקריאת שמע.

מדרגת ישראל היא הבחינה המקיפה שבנפש, ועבודתה היא הנכונות למסור את הנפש בשעה שאומרים "אחד" בקריאת שמע. אדמו"ר הזקן מפנה לסוף מאמרו "כי קרוב אליך הדבר מאד", העוסק בעבודה זו.

10 ואחר כך צ"ל תשובה מלמעלה למטה להמשיך גילוי אור א"ס ב"ה מלמעלה למטה אל הארת הנשמה שבתוך הגוף והיינו עיי' התורה ומצות וכמ"ש במ"א ע"פ קומי לך רעיתי יפתי¹¹⁶ כו'.

ואחר כך צריכה להיות תשובה מלמעלה למטה: להמשיך את גילוי אור אין סוף, ברוך הוא, מלמעלה למטה, אל הארת הנשמה שבתוך הגוף. הדבר נעשה באמצעות התורה והמצוות, כפי שמבואר במקום אחר על הפסוק "קומי לך, רעייתי, יפתי" וכו'.

הסוג השני של תשובה הוא מלמעלה למטה: המשכת הגילוי של אור אין סוף אל הארת הנשמה שבתוך הגוף. הדבר נעשה באמצעות התורה והמצוות, כפי שמסביר אדמו"ר הזקן במקום אחר על הפסוק "קומי לך, רעייתי, יפתי".

ותשובה זו¹¹⁷ שמלמעלה למטה מבואר בזהר פ' ויקרא (די"ו ע"א) ובי' בחינות תשובה אלו זהו ענין יסובבנהו יבוננהו כמשי"ת [כמו שיתבאר]

ותשובה זו, שמלמעלה למטה, מבוארת בזהר, פרשת ויקרא (16a). שתי בחינות התשובה הללו הן עניין יסובבנהו יבוננהו, כפי שיתבאר.

הזהר בפרשת ויקרא דן בתשובה זו שמלמעלה למטה. שני סוגי התשובה רמוזים בפסוק יסובבנהו יבוננהו, כפי שמסביר המאמר כעת.

וזהו ג"כ פי' ימצאהו בארץ מדבר.¹¹⁸ פי' ימצאהו לחלק אלוה במקום הקליפות כשנמשך אחר תאוות הגוף ההוה ונפסד.

וזהו גם פירוש "ימצאהו בארץ מדבר". "ימצאהו" פירושו: [ה' מוצא] את חלק האלוה במקום הקליפות, כאשר הוא נמשך אחר תאוות הגוף, שהוא הוה ונפסד.

"ימצאהו בארץ מדבר" מתאר את ה' מוצא את החלק האלוהי שבנשמה במקום הקליפות, הכוחות המסתירים את הקדושה. הדבר קורה כאשר הנשמה נמשכת אחר תאוות הגוף, שמתהווה וחולף.

ובתהו ילל ישימון יסובבנהו פי' יתעורר רחמים גדולים שהוא כתר שהוא סובב ומקיף [ועיי' מתגלה ג"כ בחי' הסובב והמקיף שבנפש להיות שובה ישראל דייקא]

"ובתהו ילל ישימון יסובבנהו": פירוש הדבר הוא שמתעוררים רחמים גדולים, שהם בחינת כתר, המקיף ומסובב. [ועל ידי כך מתגלה גם הבחינה המקיפה שבנפש, והיא עניין "שובה ישראל" דווקא;

"ובתהו ילל ישימון יסובבנהו" פירושו שמתעוררים רחמים גדולים, ורחמים אלה הם בחינת כתר, המקיף ומסובב. על ידי כך מתגלה גם הבחינה המקיפה שבנפש, והיא עניין "שובה ישראל" דווקא.

והוא ענין התקשרות בחי' סתים שבנשמה בבחי' סתים דקוב"ה [דקודשא בריך הוא] כביכול דהיינו בבחי' סוכ"ע וזהו ענין יסובבנהו ואח"כ נמשך להאיר בפנימית עיי' התומ"צ [התורה ומצות]

וזהו ענין ההתקשרות של הבחינה הנסתרת שבנשמה עם הבחינה הנסתרת של הקדוש ברוך הוא, כביכול, כלומר עם בחינת סובב כל עלמין. וזהו ענין "יסובבנהו". ואחר כך נמשכת הארה בפנימיות באמצעות התורה והמצוות;

זהו הקשר בין הבחינה הנסתרת שבנשמה לבין הבחינה הנסתרת של הקב"ה, כביכול — סובב כל עלמין. זהו "יסובבנהו". לאחר מכן האור נמשך פנימה ומאיר בפנימיות באמצעות התורה והמצוות.

וזהו ענין יבוננהו וכתרגומו אלפינון פתגמי אורייתא¹¹⁹ וגם מלשון בנין ע"ד מ"ש ויבן ה' אלקים כו'.¹²⁰ וזהו ענין "יבוננהו", וכפי שתרגם אונקלוס: "אלפינון פתגמי אורייתא" — לימד אותם את דברי התורה; וכן יש כאן משמעות של בניין, על דרך הכתוב "ויבן ה' אלקים" וכו'.

זהו "יבוננהו": אונקלוס תרגם "אלפינון פתגמי אורייתא" — לימד אותם את דברי התורה. המילה "יבוננהו" רומזת גם לבניין, כמו בפסוק "ויבן ה' אלקים".

11 ועמ"ש בד"ה וכל בניך למודי¹²¹ מענין אל תקרי בניך אלא בוניך¹²² ועמ"ש מזה ג"כ בד"ה יונתי ובד"ה תורה צוה וגם יסובבנהו היינו שהקיפם בענני כבוד

ועיין גם במה שנכתב במאמר "וכל בניך למודי" בענין "אל תקרי בניך" אלא 'בוניך'; ועיין גם במה שנכתב על כך במאמרים "יונתי" ו"תורה צוה". וכן, "יסובבנהו" פירושו שהקיף אותם בענני כבוד;

ההערה מפנה למאמר "וכל בניך למודי", שבו מוסבר מאמר חז"ל "אל תקרי בניך" אלא 'בוניך', וכן למאמרים "יונתי" ו"תורה צוה". גם הביטוי "יסובבנהו" מתייחס לענני הכבוד שבהם הקיף ה' את ישראל כמדבר.

וזהו ענין חג הסוכות שאחר יוהכ"פ [יום הכפורים] ועשיית [ועשרת ימי תשובה] שעי"ז נמשכים התגלות מקיפים עליונים מבחי סוכ"ע ואח"כ נמשכי [נמשכים / נמשכין] ומתגליי ג"כ בבחינת פנימית בשמיני עצרת כו'

וזהו עניינו של חג הסוכות, שבא לאחר יום הכיפורים ועשרת ימי תשובה: בעקבותיהם נמשכות התגלויות של מקיפים עליונים מבחינת סוכב כל עלמין; ולאחר מכן הם נמשכים ומתגלים גם בפנימיות בשמיני עצרת וכו',

זהו עניינו של חג הסוכות, שבא לאחר יום הכיפורים ועשרת ימי תשובה: בעקבותיהם מתגלים מקיפים מבחינת סוכב כל עלמין, כשם שהסוכה מקיפה את האדם. לאחר מכן, בשמיני עצרת, הם נמשכים פנימה.

וכמ"ש במ"א [יבוננהו פי' יתבונן שמכה"כ [שמלא כל הארץ כבודו] להמשיך אלהותו ית' שיהיה לו דירה בתחתונים ע"י תומ"צ [תורה ומצות] כו'.

כפי שמוסבר במקום אחר. [יבוננהו" פירושו שיתבונן בכך ש"מלא כל הארץ כבודו", כדי להמשיך את אלקותו יתברך, כך שתהיה לו דירה בתחתונים באמצעות תורה ומצוות וכו'.

את "יבוננהו" מפרשים במשמעות של "יתבונן" בכך שמלא כל הארץ כבודו. התבוננות זו מביאה את האדם להמשיך אלקות באמצעות תורה ומצוות, ובכך לעשות לה' דירה למטה.

כנשר הוא רחמנות רחמים גדולים יעיר קנו כו' ויהיה התגלות אלהותו ואז ה' בדד ינחנו¹²³ כו' [ועמ"ש מזה בד"ה כנשר יעיר¹²⁴ כו']:

"כנשר" — זו רחמנות, רחמים גדולים; "יעיר קנו" וכו', ותהיה התגלות אלקותו; ואז "ה' בדד ינחנו" וכו'. [ועיין במה שנכתב על כך במאמר "כנשר יעיר" וכו']:

"כנשר יעיר קנו" מסמל רחמים גדולים, שלאחריהם מתגלה אלקות. אז "ה' בדד ינחנו", ואדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על "כנשר יעיר קנו".

קטע 6 • 121

הקריאה ממעמקים

12 וזהו פי' ממעמקים מדבר המעמיק שמביא לידי עומקא דליבא דהיינו מחמת שיתבונן שהנשמה מתייחדת עמו וחלק מהנשמה מאירה בגוף

וזהו פירוש "מן המעמקים": מדובר באדם המעמיק, והעמקה זו מביאה אותו לעומק הלב. כלומר, מפני שיתבונן שהנשמה מיוחדת עם ה', ושחלק מן הנשמה מאיר בגוף,

קצת מתבאר הפסוק הפותח: "מן המעמקים" מתייחס לאדם שמעמיק ומגיע לעומק הלב. הוא מגיע לכך כשהוא מתבונן שנשמתו מיוחדת עם ה', ורק חלק ממנה מאיר בגוף.

והוא רחוק מאד מהשרש שלה מחמת החושך והענן זה מביא לידי גילוי עומקא דליבא שירצה רק התגלות אלהותו ית' שיהיה מכה"כ [מלא כל הארץ כבודו] ע"י תומ"צ [תורה ומצות] כנ"ל [וגם]

והוא רחוק מאוד משורשה בגלל החושך והענן; הדבר מביא לגילוי עומק הלב, כך שירצה רק בגילוי אלקותו ית', כדי שהארץ כולה תהיה מלאה כבודו, באמצעות תורה ומצוות, כנזכר לעיל. [וגם,

אותו חלק רחוק מאוד משורשו בגלל החושך והענן של הגוף. התבוננות זו מגלה את עומק הלב: רצון שרק האלקות תתגלה, עד שהארץ כולה תהיה מלאה כבודו באמצעות תורה ומצוות.

כי שרש העומקא דליבא הוא נמשך מבחי' המקיף של הנשמה שכאשר היא מאירה בתוך הנשמה שבגוף, כי שורש עומק הלב נמשך מן הבחינה המקיפה של הנשמה; כאשר היא מאירה בתוך הנשמה שבגוף,

הערה מוסגרת מוסיפה שעומק הלב שורשו בבחינה המקיפה של הנשמה, המאירה בתוך הנשמה שבגוף.

אזי הוא מתגלה בבחי' עומקא דליבא ותעלומות לב וכמ"ש בד"ה שמאלו תחת לראשי הנ"ל גבי וכלל מאדך¹²⁵ ובד"ה

אזי היא מתגלה בבחינת עומק הלב ובמעמקי הלב, כפי שמבואר במאמר המתחיל "שמאלו תחת לראשי", הנזכר לעיל, בעניין "ובכל מאדך", וכן במאמר המתחיל

כאשר הבחינה המקיפה מאירה בפנים, היא מתגלה כעומק הלב וכמעמקיו הנסתרים. אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו "שמאלו תחת לראשי", העוסק ב"ובכל מאדך", וכן למאמר נוסף.

כי תצא¹²⁶ גבי לך אמר לבי בקשו פני¹²⁷ כו' שפנימית הלב הוא הארה והמשכה מבחי' סוכ"ע ועמ"ש בביאור ע"פ כי המצוה הזאת.^{128, 129}

"כי תצא", בעניין "לך אמר לבי: בקשו פני" וגו', שפנימיות הלב היא הארה והמשכה מבחינת סוכב כל עלמין. ועיינו גם במה שכתוב בביאור על הפסוק "כי המצוה הזאת".

במאמר "כי תצא", על הפסוק "לך אמר לבי: בקשו פני", מוסבר שפנימיות הלב היא אור הנמשך מסוכב כל עלמין. מובא גם הביאור על הפסוק "כי המצוה הזאת".

ולכן נקרא המקיף של הנשמה בשם מזל ע"ש [על שם] שמזיל וממשיך כו' וזהו שנקרא ג"כ ממעמקים שמביא וממשיך בחי' עומקא דליבא.

ולכן הבחינה המקיפה של הנשמה נקראת בשם מזל, על שם שהיא מזילה וממשיכה וכו'. וזהו גם הטעם שהיא נקראת "מן המעמקים": היא מביאה וממשיכה את בחינת עומק הלב.

לכן הבחינה המקיפה של הנשמה נקראת מזל, מלשון "מזיל", כלומר גורם לשפע לזרוע ולהימשך למטה. מאותה סיבה היא נקראת "מן המעמקים": היא מביאה וממשיכה את עומק הלב.

ועי' בזהר בשלח (דסי"ג ע"ב)¹³⁰ ממעמקים עמקא דכולא שמשפיע בבחי' עומקא דבירא כו' אמר ר' [רבי] חזקיה כד כו' אשרי כולא ואכליל כולא בהאי עמיקא עילאה.

ועיינו בזהר, בשלח (דסי"ג ע"ב): "מן המעמקים" — עומק הכול, המשפיע בבחינת "עומק הבאר" וכו'. אמר רבי חזקיה: כאשר וכו', "משכין את הכול וכולל את הכול בעומק עליון זה".

הזוהר בפרשת בשלח מפרש "מן המעמקים" כ"עומק הכול", המשפיע אל "עומק הבאר". שם אומר רבי חזקיה שכאשר עתיק הנסתר ביותר רוצה להשפיע ברכה לעולמות, הוא משכין את הכול וכולל אותו בעומק עליון זה.

והיינו גילויי בחי' סוכ"ע סתימא דכל סתימין כו' ע"ש ועד"ז יובן בנפש שהגילויי מבחינת סתים שבנשמה שהוא מבחי' הסוכב והמקיף הוא בבחי' עומקא דליבא כנ"ל]

והיינו גילויי בחינת סוכב כל עלמין, "סתימא דכל סתימין" וכו', ועיינו שם. ועל דרך זו יובן גם בנפש: הגילויי מן הבחינה הנסתרת שבנשמה, שהיא מבחינת סוכב והמקיף, הוא בבחינת עומק הלב, כנזכר לעיל.]

עומק זה הוא גילויי סוכב כל עלמין, "הנסתר מכל הנסתרים". כך גם בנשמה: מה שמתגלה מן הבחינה הנסתרת והמקיפה שבה מופיע כעומק הלב.

וזהו קראתיך¹³¹ ה' כאדם הקורא לחברו שיבוא אצלו כך הוא קורא להשי"ת [להשם יתברך] (ועמ"ש מזה בד"ה שובה ישראל עד)

וזהו "קראתי אליך, הוי": כשם שאדם קורא לחברו שיבוא אליו, כך הוא קורא לה' יתברך [וראה מה שכתוב על כך במאמר המתחיל "שובה ישראל עד"],

"קראתי אליך, הוי" פירושו כמו אדם הקורא לחברו שיבוא אליו: הוא קורא לה' שיבוא. אדמו"ר הזקן מפנה כאן למאמרו על הפסוק "שובה ישראל".

שיתגלה אלהותו בעולם התחתון שיהיה נגלה כבוד¹³² ה' וראו כל בשר יחדו כמו בעולם העליון:¹³³

כדי שאלקותו תתגלה בעולם התחתון, ושיתגלה כבוד הוי' ויראו כל בשר יחד, כמו בעולם העליון.

הקריאה היא שאלקות תתגלה בעולם התחתון הזה כפי שהיא בעולם העליון, כך ש"יתגלה כבוד הוי' ויראו כל בשר יחד".

קטע 7 • 139-14

לשמוע את הקול

13 ה' שמעה בקולי.¹³⁴ שמעה לשון הבנה שיתבונן בקולי ולא אמר לקולי כי פי' בקולי מה שבתוך קולי

"ה', הקשב לקולי" (שמעה בקולי). "שמעה" הוא לשון של הבנה: שיבין את מה שבקולי. ולא נאמר "לקולי", מפני ש"בקולי" פירושו מה שבתוך קולי,

הפסוק השני בתהילים, "ה', הקשב לקולי", נדרש בדקדוק: "שמעה" פירושו "הבין" — שה' יבין את מה שנמצא בקולי. בפסוק נאמר "בקולי", ולא "לקולי", משום שהבקשה היא שיקשיב למה שנמצא בתוך הקול.

דהיינו האהבה מסותרת שיש בכל אדם למסור נפשו על קדה"ש [קידוש השם] אפי' [אפילו] בקל שבקלים¹³⁵ (ועמ"ש מענין שמעה בקולי בד"ה תקעו בחדש שופר^{136, 137} ועמ"ש בד"ה לסוסתי בענין כי אמרתי עולם חסד יבנה¹³⁸ אמירה היא בלב כו'):

כלומר, האהבה המסותרת שיש בכל אדם, למסור את נפשו על קידוש ה', אפילו בקל שבקלים. (וראה מה שנכתב בעניין "שמעה בקולי" במאמר המתחיל "תקעו בחודש שופר"; וראה מה שנכתב במאמר המתחיל "לסוסתי", בעניין "כי אמרתי עולם חסד יבנה" — אמירה היא בלב וכו').

מה שנמצא בתוך הקול הוא האהבה המסותרת שיש בכל יהודי, אפילו הנמוך ביותר, והוא נכון למסור את נפשו כדי לקדש את שם ה'. אדמו"ר הזקן מפנה למאמרים "תקעו בחודש שופר" ו"לסוסתי", שבהם מוסבר שה"אמירה" בפסוק "כי אמרתי עולם חסד יבנה" היא אמירה שבלב.

14 תהיינה אזניך קשובות לקול תחנוני.¹³⁹ הוא מדרגה פחותה מכולם דהיינו מי שמבקש על עצמו¹⁴⁰

(ולא שמעורר רחמים על חלק אלוה שבו שירד מאיגרא רמא כו' ולכן נאמר לקול תחנוני ולא בקולי) "תהיינה אזניך קשובות לקול תחנוני". זו מדרגה נמוכה מכולן: אדם המבקש על עצמו, ולא מעורר רחמים על החלק האלקי שבו, שירד "מאיגרא רמא" וכו'. לכן נאמר "לקול תחנוני" ולא "בקולי".

המילים הבאות, "תהיינה אזניך קשובות לקול תחנוני", מתארות את המדרגה הנמוכה מכולן: אדם שמתפלל רק על צרכיו שלו. הוא אינו מעורר רחמים על החלק האלקי שבו שנפל, ולכן נאמר "לקול", ולא "בקולי".

והיא לא פרחת לעילא מעצמה לזה אמר תהיינה אזניך הם המלאכים הנקרא אזני ה' קשובות לקול תחנוני דייקא דהיינו תחינה שלי שמבקש על עצמו שהם יעלו התפלות למעלה לפני השי"ת [השם יתברך] ב"ה אמן

ותפילה זו אינה עולה למעלה מעצמה. משום כך נאמר "תהיינה אזניך" — אלו המלאכים, הנקראים "אזני ה'" — "קשובות לקול תחנוני" דווקא, כלומר לתחינה שלי, שבה אני מבקש על עצמי: שהם יעלו את התפילות למעלה, לפני ה' יתברך. אמן.

תפילה כזו אינה עולה למעלה מעצמה, ולכן הפסוק מבקש ש"אזניך" — המלאכים, הנקראים "אזני ה'" — יהיו קשובות לה. עליהם להעלות את התפילות, שבהן האדם מבקש על עצמו, לפני ה'.

(ודקדוק זה לחלק בין מ"ש שמע' [שמעלה] בקולי ובין מ"ש לקולי ע' [ענין] כיוצא בזה בפי' ראה ע"פ כי תשמע בקול¹⁴¹ כו' ועיי' בזהר פי' וישלח (דקס"ט סע"א [סוף עמוד א]):

(ולעניין ההבחנה המדויקת הזאת בין מה שנאמר "שמע בקולי" לבין מה שנאמר "לקולי", ראו עניין דומה בפרשת ראה, על הפסוק "כי תשמע בקול" וכו'; ועיינו גם בזהר, פרשת וישלח (סוף דף קס"ט ע"א).)

הערה מפנה להבחנה דומה בין "בקול" ל"לקול" במאמר על הפסוק "כי תשמע בקול" בפרשת ראה. היא מפנה גם לזהר בפרשת וישלח.

בעבודה

אל תסתפק ברגע של אהבה לה'. התבונן בשורשך ובמידת נפילתה של נפשך האלקית אל תאוות הגוף, עד שהדבר יניע את עומק לבך ויעורר רחמים על החלק האלקי שבתוכך; אחר כך הפוך את הרגש הזה למעשה, והמשך אלקות לעולם באמצעות לימוד תורה וקיום מצוות מתוך כוונה שכבודו ימלא את הארץ.

שאלות לשיחה

1. מדוע מדגיש אדמו"ר הזקן שהנשמה אינה השכל, וכיצד השמות יעקב וישראל מבטאים את ההבדל ביניהם?
2. אם מדרגת ישראל אינה נפרדת לעולם מה', באיזה מובן היא זקוקה לתשובה?
3. במה שונה אהבת בן לאביו מאהבת הנשמה לה', ומה נובע מכך לגבי מסירות נפש?
4. מה פירוש לרחם על ה', ומדוע אמירת הוידוי מעוררת רחמים רבים?
5. מדוע אין די במעט אהבה לה', וכיצד התורה והמצוות משלימות אותה?

מקורות והפניות

הערות

פסקה 1

1 שיר המעלות

בהערות קה"ת מצוין שהמאמר נאמר בשנת תקנ"ה (95-1794), ושנוסח אחר שלו (הנחה) נדפס בכרך זה של מאמרי אדמו"ר הזקן.

הערת קה"ת

נאמר בשנת תקנ"ה — ראה להלן ברשימת הכתבי-יד. הנחה אחרת במאמרי אדה"ז — כתובים ח"א ע' קטז.

2 שיר המעלות ממעמקים

פסוק הפתיחה של תהילים ק"ל. המאמר מפרש את "ממעמקים" כעומק שאדם יוצר בתוכו, ומתוכו הוא קורא אל ה'.

Psalms 130:1 תהילים ק"ל:א

שיר המעלות ממעמקים קראתיך הי

A Song of Ascents. Out of the depths have I called Thee, O L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהילים קל, א.

3

כשהיה צורך בגשם, רבי יונה היה הולך ועומד במקום עמוק, כפי שכתוב: "ממעמקים קראתיך", ומתפלל. אדמו"ר הזקן מונה זאת בין המקומות שבהם מצוטט הפסוק.

Taanit 23b:10 תענית כ"ג ב:י

תקייפי דארעא דישאלא כגון רבי יונה אבוה דרבי מני, כי הוה מצטריך עלמא למיטרא, הוה עייל לביתיה ואמר להו: חבו לי גואלקי, ואיזיל ואיתי לי בוזא עיבורא. כי הוה נפיק לברא, אזיל וקאי בדוכתא עמיקתא, דכתיב: "ממעמקים קראתיך הי", וקאי בדוכתא צניעא, ומפסי בשקא, ובעי רחמי, ואמי מיטרא. כי הוה אתי לביתיה, אמרי לקה: אייתי מר עיבורא? אמר להו: אמינא, הואיל ואתא מיטרא, השתא רווח עלמא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

4

4 ממעמקים קראתיך הי

הפרק הראשון במסכת ברכות מלמד שאדם לא יעמוד במקום גבוה כדי להתפלל, אלא במקום נמוך, "שנאמר: 'ממעמקים קראתיך'". ההפניה שבטקסט עצמו היא יא ע"א; הקטע נמצא בי ע"ב.

Berakhot 10b:26-27 ברכות י"ב:כ"ו-כ"ז

ואמר רבי יוסי ברבי חנינא משיב רבי אליעזר בן יעקב: אל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל, אלא במקום נמוך ויתפלל. שנאמר: "ממעמקים קראתיך הי". תניא נמי הכי: לא יעמוד אדם לא על גבי כסא, ולא על גבי שרפרף, ולא במקום גבוה, ויתפלל, אלא במקום נמוך, ויתפלל. לפי שאין גבהות לפני המקום. שנאמר "ממעמקים קראתיך הי". וכתיב: "תפלה לעני כי יעטר".

R. Jose b. R. Hannina also said in the name of R. Eliezer b. Jacob : Let not a man stand on an elevated place and pray, but let him pray in a lowly place; as it is said, "Out of the depths have I called Thee, O L-rd" (Ps. cxxx. 1). There is a teaching to the same effect : Let not a man stand upon a

chair, or a stool, or any elevated place to pray, but let him ... pray in a lowly place, because there can

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

5 ממעמקים קראתיך הי

בסוף סעיף ג של ויקרא רבה מובא הפסוק "מים עמוקים עצה בלב איש", ואחריו הפסוק הזה. זהו אחד המקומות במדרש שהטקסט מונה.

Vayikra Rabbah 3:7 ויקרא רבה ג:ז

6 ממעמקים קראתיך הי

רבי חזקיה מלמד שמי שמתפלל צריך לכוון את לבו ואת רצונו להמשיך ברכות מ"עומק הכול", "עומק הבאר", שממנו נובעים הנחלים. המאמר חוזר לקטע זה בחלקו החותם.

Zohar, Beshalach 28:408-418 ספר הזהר, בשלח כ"ח:ת"ח-ת"י

R. Hezekiah discoursed on the verse: "A song of degrees. Out of the depth have I cried unto thee" (Ps. 130, 1, 2). 'This Psalm', he said, 'is anonymous, because All-hidden, wishes to bless the universe, He lets His gifts of Grace congregate in that supernal depth, from where they are to be drawn, through human prayer, into the "Cistern", so that all the streams and brooks may be filled therefrom.' AND MOSES SAID UNTO THEM, LET NO MAN LEAVE OF IT UNTIL THE ... MORNNG. R. Judah said: Every day

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

7 ממעמקים קראתיך הי

בסוף ויקרא מלמד רבי יוסי שמי שרוצה להמשיך ברכות למטה צריך להתפלל בכוונת הלב, כדי להמשיך מאותו נחל עמוק, כפי שנאמר: "ממעמקים קראתיך".

Zohar, Vayikra 66:445-67:449 ספר הזהר, ויקרא ס"ו:תמ"ה-ס"ז:תמ"ט

8 שיר המעלות ממעמקים קראתיך

באחרי פותח רבי יהודה את דרשתו על תשובה וכפרה במזמור זה. ההפניה שבטקסט עצמו היא 69a; קה"ת מציין 69b כמקור למנהג לומר את המזמור בעשרת ימי תשובה.

Zohar, Achrei Mot 39:235-41:245 ספר הזהר, אחרי מות ל"ט:רל"ה-מ"א:רמ"ה

R. Judah cited here the verse: "A song of ascents. Out of the depths have I cried unto thee, O L-rd" (Ps. CXXXI). 'We have learnt', he said, 'that when G-d was about to create man, He consulted the Torah and she warned Him that he would sin before Him and provoke Him

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

שֹׁשַׁנָּה הַעֲמָקִים, וְלֹא כְּשֹׁשַׁנָּה הָהָר שְׁנוּחָה לְהַכְמֹשׁ, אֲלֵא כְּשֹׁשַׁנָּה הַעֲמָקִים שְׁמֶרְסֶבֶת וְהוֹלֶכֶת. ...

Rabbi Yudan and Rabbi Eliezer, Rabbi Yudan said: "I am a rose [havatzelet] [of Sharon, a lily [shoshana] of the valleys]," is it not a havatzelet and is it not a shoshana? not the same as shoshana? Although generally translated differently, as rose and lily, the midrash assumes that the havatzelet and shoshana are the same flower. Rather, as long as it is small, [the verse] calls it havatzelet, when it grows larger, it calls it shoshana. "Rose [havatzelet]," why is it called havatzelet? ... Because it is shrouded in its

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

15 "אני חבצלת השרון, שושנת העמקים". הטקסט מציין את המדרש על הפסוק הזה כמקום שבו נדרשת "מעמקים".

Song of Songs 2:1 שיר השירים ב':א

אֲנִי חֲבַצְלֵת הַשָּׁרוֹן שֹׁשַׁנָּה הַעֲמָקִים:

I am a rose of Sharon, A lily of the valleys

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

16 שמור רגליך כאשר

"שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלקים". הטקסט מונה את המדרש על הפסוק הזה בין מקורותיו.

Ecclesiastes 4:17 קהלת ד':יז

שְׁמֹר רִגְלְךָ כְּאֲשֶׁר תֵּלֵךְ אֶל־בֵּית הָאֱלֹהִים וְקָרוֹב לְשִׁמְעַת מִתַּת הַכְּסִי'לִים זָכָה כִּי־אִינָם יוֹדְעִים לַעֲשׂוֹת רָע:

Guard thy foot when thou goest to the house of G-d, and be ready to hearken: it is better than when fools give sacrifices; for they know not that they do evil

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

17 בזח"ב בפי בשלח (דס"ג ע"ב)

הצמח צדק דן בקטע זה מן הווהר על "מעמקים" (ווהר II, Beshalach 63b) באור התורה שלו על שיר השירים.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת שה"ש ע' מ. ביאורו להצ"צ כרך ב ע' תשעו.

18 כי פנו אלי עורף

"כי פנו אלי עורף ולא פנים". אדמו"ר חזקוני מביא פסוק זה כדי לתאר את המצב במשך שאר השנה, בניגוד ל"פנים אל פנים" של יום הכיפורים.

Jeremiah 2:27 ירמיהו ב':כז

אֲמָרִים לַעֲזֹב אֲבִי אֶתָּה וְלֵאמֹן אֶת יְלִדְתָּנוּ כִּי־פָנוּ אֵלַי עָרְף וְלֹא פָנִים וּבָעַת רָעָתָם יֹאמְרוּ קוֹמָה וְהוֹשִׁיעֵנוּ:

Who say to a stock: 'Thou art my father', and to a stone: 'Thou hast brought us forth', for they have turned their back unto Me, and not their face; but in the time of their trouble they will say: 'Arise, and save us'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמיה ב', כז.

19 "כי ביום הזה יכפר עליכם". זהו הפתיח למאמר על יום הכיפורים בפרשת אחרי, שאליו מתייחס הטקסט.

Leviticus 16:30 ויקרא ט"ז:ל

כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֵר עֲלֵיכֶם לְשָׁחַר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ:

9 ממעמקים קראתיך ה'

רבי אבא מכנה את המקום הנסתר שלמעלה "עומק הבאר", ואומר שעומק העומקים הזה נקרא תשובה: מי שרוצה לשוב ולהיטהר צריך לקרוא לה' מתוכו. ההפניה שבטקסט עצמו היא 70b; הקטע מתחיל ב-70a.

Zohar, Achrei Mot 41:245-43:254 ספר הזהר, אחרי מות מ"א:רמ"ה-מ"ג:רנ"ד

When is a man purified of his sin?' R. Isaac said: 'When he returns to the Most High King and prays from the depths of his heart, as it is written, "From the depths I cried unto thee".' R. Abba said: 'There is a hidden place above, which is "the depth of the well", whence issue streams and sources in all directions. This profound depth is called Repentance, and he who desires to repent and to be purified of his sin ... should call upon G-d from this depth. We have

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

10 ממעמקים קראתיך ה'

בואתחנן מלמד הווהר שמי שמתפלל צריך לבקש "עומק הכול" כדי להמשיך ברכות למטה, כפי שנאמר: "שיר המעלות: ממעמקים קראתיך".

Zohar, Vaetchanan 15:105-17:114 ספר הזהר, ואתחנן ט"ו:ק"ה-י"ז:ק"י

11 ממעמקים קראתיך ה'

בויחי מסביר הווהר את "שושנת העמקים" (העמקים) כמי שעומדת ב"עומק הכול", ומביא את הפסוק הזה כדי לבאר את משמעות המילה "מעמקים".

Zohar, Vayechi 27:226-28:237 ספר הזהר, ויחי כ"ז:רכ"ו-כ"ח:רל"ז

12 ניתקן לומר בעשיית

קה"ת מפנה למקורות שנאספו שם בעניין המנהג לומר "מעמקים" בעשרת ימי תשובה.

הערת קה"ת

כמביר בפע"ח [תפלת] ר"ה (פ"ז) ב' הרמ"ע מפאנו מענין העשרה עומקים בעשיית. וע' זהר אחרי (ט, ב). וע' במג"א [שו"ע או"ח] (סי' נד, סק"ב). [כ]. ראה גם בהנחמן בסי' מאמרי אדה"ז — פרשיות ע' תתמא.

13 קראתיך ה' והוא ניתקן לומר בעשיית

המגן אברהם מביא מכתבי האריז"ל את המנהג לומר "מעמקים קראתיך" בעשרת ימי תשובה, בין ישתבח ליוצר. קה"ת מציין מקור זה למנהג המוזכר בטקסט.

Magen Avraham 54:2 מגן אברהם נ"ד:ב'

המספר וכו'. ובכתבים כתב לומר בעשרת ימי התשובה מזמור ממעמקים קראתיך ה' בין ישתבח ליוצר וצ"ע:

Magen Avraham (Public Domain)

14 על הפסוק "אני חבצלת השרון" דורש רבי אחא שהפסוק הזה הוא השיר ששרה כנסת ישראל כשה' מעמיק להביט בה. הטקסט מצטט אותו בהקשר של אותה דרשה.

Shir HaShirim Rabbah 2:1:3 שיר השירים רבה ב':א'ג'

רבי יודן ורבי אליעזר. רבי יודן אומר, אני חבצלת, לא היא חבצלת ולא היא שושנה, אלא כל זמן שהיא קטנה היא קורא אותה חבצלת, הגדילה קורא אותה שושנה, חבצלת, ולמה נקראת חבצלת, שחכמה בצלה. אומר רבי אליעזר, משל את הצדיקים במשקב שבמנים, ובמשקב שבאותו המין. המשקב שבמנים, כשושנה, ובמשקב שבאותו המין,

24 ולא תשבית מלח

"ולא תשבית מלח ברית אלקיך". פסוק זה פותח את הביאור בלקוטי תורה, ויקרא, שאליו מפנה הטקסט בעניין מהותה של הנשמה.

Leviticus 2:13 ויקרא ב':י"ג

וְכָל־קֶרְבֶּן מִנְחָתְךָ בַּמֶּלַח תִּמְלַח וְלֹא תִשָּׁבֵית מֶלַח בְּרִית אֱלֹקֶיךָ מֵעַל מִנְחָתְךָ עַל כָּל־קֶרְבְּנְךָ תִּקְרִיב מֶלַח:

And every meal-offering of thine shalt thou season with salt; neither shalt thou suffer the salt of the covenant of thy G-d to be lacking from thy meal-offering; with all thy offerings .thou shalt offer salt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

25 השמים כסאי והארץ

"השמים כסאי והארץ הדום רגלי". המאמר משתמש בשתי התמונות כדי לתאר את המדרגות העליונות והתחתונות בכריאה, ובהמשך גם בנשמה.

Isaiah 66:1 ישעיהו ס"ו:א'

כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הָדָם רַגְלִי אֵינִי בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי וְאֵינִי מְקוֹם מִנוּחָתִי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י סו, א.

26 שהוא מדרגה התחתונה

קה"ת מסבירים שהמדרגות התחתונה והעליונה הנוכרות כאן הן שתי מדרגות בנשמה — "ראש" ו"רגל". אור התורה של הצמח דצדק על שמות מפנה לקטע זה בהקשר זה, לצד מאמרים נוספים.

הערת קה"ת

בין כי המדרגות שבנשמה ראש ורגל. עיין באוה"ת פי שמות ע' לז שמציין לכאן, וכן מציין לכמה מקומות בדא"ח. וראה גם אוה"ת כי תשא ע' אתתסב.

27 שהיא שרפרף

בית שמאי סוברים שהשמים נבראו תחילה, שכן אין אדם עושה שרפרף לפני כיסא, ומביאים ראיה מן הפסוק "השמים כסאי והארץ הדום רגלי". אדמו"ר הזקן משתמש באותו כינוי להדום.

Chagigah 12a:20 חגיגה י"ב א:כ'

שָׁאֵל רַבִּי לְשִׁמְעָאֵל אֵת רַבִּי עֲקִיבָא כְּשֶׁהָיוּ מְהַלְכִין בְּדֶרֶךְ, אָמַר לְקַח: אֲתָה שֹׁשִׁימִשֶּׁת אֵת נְחוּם אִישׁ גַּם זֶה עֲשָׂרִים וְשָׁתִים שָׁנָה, שֶׁהִיא דוֹרֶשׁ כָּל "אֲתִינִי" שֶׁבְּתוֹרָה, "אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ", מָה הִיא דוֹרֶשׁ בָּהֶן? אָמַר לוֹ: אֵילּוּ נֶאֱמַר "שָׁמַיִם וְאָרֶץ", הִיִּיתִי אוֹמֵר: "שָׁמַיִם" — שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. עֲכָשִׁי שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ", "שָׁמַיִם" — שְׁמֵי מַמָּשׁ, "אָרֶץ" — אָרֶץ מַמָּשׁ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה חגיגה יב, א.

28 חלק אלו-ה ממעל

"מה חלקו של ה' ממעל". בחסידות הביטוי מציין את הנפש האלקית, "חלק

For on this day shall atonement be made for you, to cleanse you; from all your sins shall ye be clean before the L-RD
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

20 הערת קה"ת מפנה לJeremiah 16:12 למילים האלה.

Jeremiah 16:12 ירמיהו ט"ז:י"ב

וְאַתֶּם הִרְעַתֶּם לַעֲשׂוֹת מַאֲבֹתֵיכֶם וְהִנֵּכֶם הֵלְכִים אִישׁ אַחֲרֵי שְׁרָרוֹת לְבוֹ־הָרַע לְבַלְתִּי שָׁמַע אֵלַי:

and ye have done worse than your fathers; for, behold, ye walk every one after the stubbornness of his evil heart, so that ye hearken not unto Me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

21 הערת קה"ת מפנה לBerakhot 11a למילים האלה.

Berakhot 11a ברכות י"א א

על הפסוק "שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלקים" מלמד המדרש שאדם לעולם לא יעמוד במקום גבוה כדי להתפלל, אלא רק במקום נמוך, ומצטט פסוק זה.

Kohelet Rabbah 4:17:1 קוהלת רבה ד':י"ז:א'

שְׁמוֹר רַגְלְךָ כְּאֲשֶׁר תֵּלֵךְ אֶל בֵּית הָאֱלֹקִים, תִּנִּי לֹא יִכְנַס אָדָם לְהַר הַבַּיִת בְּמַעֲוֹת צְרוּרוֹת בְּסֻדֵּינּוּ, וּבִקְבָקָב שָׁעַל רַגְלָיו, וּבְפִגְמוֹתָיו הַחֲגוּרָה לוֹ מִבְּחוּץ, הִיאֵךְ מֶה דָּאֵת אָמַר: שְׁמוֹר רַגְלְךָ כְּאֲשֶׁר תֵּלֵךְ. רַבִּי יוֹסִי בֶן יְהוּדָה אוֹמֵר (אסתר ד, ב): וְיָבוֹא עַד לִפְנֵי שַׁעַר הַמֶּלֶךְ כִּי אֵין לְבוֹא אֶל שַׁעַר הַמֶּלֶךְ וְגו', וְמֵה לְכַבּוֹד מֶלֶךְ בְּשָׂר וְדָם לֹא יַעֲשֶׂה כֹן לְכַבּוֹד מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמֶּלְכִּים עַל אַחַת כְּמֵה וְכְמֵה. רַבִּי אֲדָא בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּשֵׁם רַבִּי גִּתָּן לְעוֹלָם לֹא יַעֲמִיד אָדָם בְּמָקוֹם גָּבוֹה ...

Guard your feet when you go to the house of G-d, and draw "near to heed. This is better than fools giving an offering, as they do not know to perform evil" (Ecclesiastes 4:17). "Guard your feet when you go to the house of G-d" - it is taught: A person may not enter the Temple Mount with coins bound in his shawl, with dust that is on his feet, and with his money belt girded on the outside [of his clothing], as it is ... stated: "Guard your feet when

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

פסוקה 2

23 בביאור ע"פ ולא תשבית

בביאור מוסבר שאפילו חכמה, הראשונה מבין עשר כוחות הנפש, היא רק כלי לעצם הנשמה, כשם שהמוח הוא כלי לשכל. השכל משתנה: לפעמים הוא ברור ולפעמים לא, ולכן אינו יכול להיות עצם הנשמה. זו הנקודה שמציג המאמר כאן.

Leviticus 4:2 ויקרא ד':ב'

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי־תִחַטָּא בְּשָׁגָה מְכֹזֹת הִיא אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְעָשָׂה מֵאֲחַת מֵהֵנָּה:

Speak unto the children of Israel, saying: If any one shall sin through error, in any of the things which the L-RD hath commanded not to be done, and shall do any one of them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

לעיל ויקרא ד, ב. וראה שם בשם מהר"ל מפראג.

33 "השמים כסאי והארץ הדום רגלי". העולמות העליונים, שתופסים יותר אלוקות, הם ה"כסא", ואילו המדרגה הנמוכה ביותר היא ה"הדום".

Isaiah 66:1 ישעיהו ס"ו:א

כה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ רֶגְלִי אֵיזֶה בַּיִת אֲשֶׁר תִּבְנֶנּוּ לִי וְאֵיזֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

34 באריכות ע"פ השמים כסאי

שם התורה נקראת "שמים" ו"כסאי" של ה', משום שהשיבה מנמיכה את קומתו של האדם, וכך התורה מורידה את רצונו וחכמתו של ה' אל המצוות הגשמיות. "הדום" מוסבר כ"שרפרף" שבגמרא, מושב קטן שמניחים מתחת לרגליו של היושב.

הערת קה"ת

תו"א, ב.

35 בחי' יחידה

המדרש מונה חמישה שמות לנשמה: נפש, רוח, נשמה, חיה ויחידה. אדמו"ר הזקן מזהה את ה"שמים" עם היחידה, המדרגה הגבוהה ביותר בנשמה.

Bereshit Rabbah 14:9 בראשית רבה י"ד:ט'

חמשה שמות נקראו לה: נפש, רוח, נשמה, יחידה, חיה. נפש, זה הדם, שנאמר (דברים יב): כי הדם הוא הנפש. רוח, שהיא עולה ויורדת, שנאמר (קהלת ג'): מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה. נשמה, זו האופיה, דברייא אמרין האופיתא טבא. חיה, שכל האברים מתים והיא חיה בגוף. יחידה, שכל האברים משנים שנים והיא יחידה בגוף, הדא הוא דכתיב (איוב לד) אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסוף. רבי יהושע בר נחמיה ורבנן. רבי יהושע בר נחמיה אמר: אם ישים אלקים לבו על האדם הזה, רוחו כבר היה בידו, ...

It [man's soul] is called by five names: nefesh (Genesis 2:7), ruah (Ezekiel 37:14), neshama (Genesis 2:7), yehida (Psalms 22:21), haya (Psalms 143:3). Nefesh - this refers to blood, as it is stated: "For blood is the soul [nefesh]" (Deuteronomy 12:23). Ruah - because it ascends and descends, as it is stated: "Who knows the spirit of the sons of man? Does it ascend upward?" (Ecclesiastes 3:21). also means wind, which ascends and descends. Neshama - this refers to man's intel- ... lect, as people say: Intellect is good. Haya - because

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת

ב"ר יד, ט. ראה אוה"ת בראשית ח"ג תעט, א.

36 בכל מאדך

"ואהבת את הוי' אלקיך... בכל מאדך". "בכל מאדך" — אהבה שלמעלה ממידה — קשור כאן ליחידה, שלמעלה מן השכל.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה'

וְאַהֲבַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ו, ה.

אֵלֹהֵי מַמְעַלִּי, שֶׁאֲדַמּוּרִי הִזְקַן מִצִּיב לַמַּעֲלָה מִן הַשָּׁכֶל.

Job 31:2 איוב ל"א:ב'

וּמָה חֵלֶק אֱלֹהֵי מַמְעַל וְנַחֲלַת שְׂדֵי מְמַרְמִים:

For what would be the portion of G-d from above, And the ?heritage of the Almighty from on high

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב לא, ב.

פסקה 3

29 אני הוי' לא שנית

"כי אני הוי' לא שנית". הפסוק מחדד את השאלה: אם ה' אינו משתנה, כיצד ייתכן שהשמים והארץ שונים במה שהם תופסים ממנו?

Malachi 3:6 מלאכי ג':ו'

כִּי אֲנִי ה' לֹא שֹׁנֵיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לֹא כִלִּיתֶם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not consumed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

30 בע"מ נברא העולם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות רפ"ה.

31 בע"מ נברא העולם

"בעשרה מאמרות נברא העולם". אדמו"ר הזקן מביא זאת בהקשר של ממלא כל עלמין — האור שיוצא שלב אחר שלב באמצעות מאמרות הבריאה.

Pirkei Avot 5:1 משנה אבות ה':א'

בְּעֶשְׂרֵה מְאֻמֹּת נִבְרָא הָעוֹלָם. וּמָה תִּלְמֹד לִזְמַר, וְהֵלֵא בְּמֵאֶמֶר אֶחָד יָכוֹל לְהִבְרָאוֹת, אֶלָּא לְהַפְרֵעַ מִן הַרְשָׁעִים שֶׁמֵּאֲבִדִין אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בְּעֶשְׂרֵה מְאֻמֹּת. וְלִמָּן שָׂכָר טוֹב לְצַדִּיקִים שֶׁמְקַיְמִין אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בְּעֶשְׂרֵה מְאֻמֹּת:

With ten utterances the world was created. And what does this teach, for surely it could have been created with one utterance? But this was so in order to punish the wicked who destroy the world that was created with ten utterances, And to give a good reward to the righteous who maintain the world that was created with ten utterances

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

32 יהי רקיע

"יהי רקיע". זהו מאמר נוסף; המאמר מביא את אלה כדוגמאות לשרשרת המאמרות.

Genesis 1:6 בראשית א':ו'

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהִי מִבְּדִיל בֵּין מַיִם לַמַּיִם:

And G-d said: 'Let there be a firmament in the midst of the waters, and let it divide the waters from the waters

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

לעיל פי דברים א, א.

43 בדי"ה כי תצא

הביאור על "כי תצא" אומר שגם על הנשמה האנושית נאמר "בצלמו, בצלם אלקים". הצלם נחלק לצדיק — האלוהות המתלבשת בנשמה — וללמ"ד, הבחינה המקיפה הנקראת מזל, הנשמה שנותרת למעלה מן הגוף.

הערת קה"ת

ראה לעיל פי כי תצא לו, ד.

44 בחי' ישראל ובחי' יעקב זהו כענין בחי' הוי' ובחי' אלקים

בוהר בפרשת וישלח נאמר שכמו שהקב"ה נקרא לפעמים הוי' ולפעמים אלקים, כך האבות נקראים לפעמים ישראל ולפעמים יעקב, כל אחד לפי בחינה ידועה. אדמו"ר הוקן מיישם זאת על שתי הבחינות שבנשמה.

Zohar, Vayishlach 16:169-17:178 ספר הזהר, וישלח ט"ז:קס"ט-

י"ז:קע"ח

But the truth is that, as we have learned, the name TETRAGRAMMATON (L-rd) is everywhere expressive of the attribute of mercy. Now, assuredly, G-d is named TETRAGRAMMATON (L-rd), as it is written: "I am the L-rd TETRAGRAMMATON" (Ibid. 8). Yet we see that at times His name is called Elohim (G-d), which is everywhere expressive of judgement. The explanation is that when the righteous are numerous among mankind, He is called by the name of TETRAGRAMMATON (L-rd), the name which implies mercy, but when sinners abound, He is called by

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

45 יעקב יו"ד עקב

במאמר הקודם אדמו"ר הוקן מפרש את השם יעקב כיו"ד ועקב: חכמה שירדה אל ה"עקביים", המדרגות הנמוכות ביותר של עשיה, ולכן לא קל לעורר את נשמות "בני יעקב" לעניינים רוחניים עדינים.

הערת קה"ת

ע"ל (סב, רע"א). וש"נ. [כ].

46 יו"ד הוא חכמה

קה"ת מפנה למילון הקבלי הזה, בערך האות יו"ד, לעניין חכמה.

הערת קה"ת

ראה קה"ת בערכו.

47 סדי"ה שמאלו תחת לראשי

שם מוסבר שלא כל הנשמה מתלבשת בגוף, אלא רק ניצוץ ממנה; עיקר הנשמה נשאר למעלה כאור מקיף. הניצוץ שלמטה נקרא "רגלי" ביחס למדרגה העליונה הנקראת "ראש", ויבכל מאדך" היא עבודתו של ראש הנשמה.

הערת קה"ת

תו"א פי כי תשא.

48 בדי"ה לא הביט און

המאמר פותח בשתי הבחינות שלמעלה, יעקב וישראל, ומצטט את הזוהר בבלק ובוישלח (174a). הוא מסביר אותן כשתי דרכי עבודה: יעקב כעבד וישראל כבן.

הערת קה"ת

לעיל פי בלק.

49 ישראל לי ראש

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

37 בדי"ה כי המצוה הזאת

שם "לא נפלאות היא ממך" היא ממלא כל עלמין, המתלבש בתוך נשמות ישראל; ו"לא רחוקה היא" היא סובב כל עלמין, שאינו מתלבש אך גם אינו רחוק, שכן הוא מאיר כאור מקיף. הפסקה הזאת מחילה את ההבחנה על שמים וארץ.

הערת קה"ת

לעיל פי נצבים מה, ד ואילך.

38 לא בשמים היא

"לא בשמים היא". הפסוק מופיע בפרשת "כי המצוה הזאת", שהמאמר מצטט את הדיון בה כדי לבאר את משמעות ה"שמים".

Deuteronomy 30:12 דברים ל"ב

לֹא בַשָּׁמַיִם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה-לָנוּ הַשָּׁמַיְמָה וְיִקְחֶהָ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂהָ:

It is not in heaven, that thou shouldest say: 'Who shall go up for us to heaven, and bring it unto us, and make us to hear 't, that we may do it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

39 וישב יעקב בארץ מגורי אביו

"וישב יעקב בארץ מגורי אביו". יעקב "בארץ" הוא הנשמה הנמשכת אל תוך העולם, תנועת השוב.

Genesis 37:1 בראשית ל"ז:א

וַיֹּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגֻרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:

And Jacob dwelt in the land of his father's sojournings, in the land of Canaan

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית לז, א.

40 ויברא את האדם בצלמו

"ויברא ה' את האדם בצלמו, בצלם אלקים ברא אותו". הכפילות של "צלם" נדרשת כשתי בחינות בנשמה, בדומה לסובב כל עלמין וממלא כל עלמין.

Genesis 1:27 בראשית א':כ"ז

וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם:

And G-d created man in His own image, in the image of G-d created He him; male and female created He them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית א, כז.

41 "ציון במשפט תפדה". מאמר זה פותח את המאמר בלקוטי תורה, דברים, שאליו מפנה הטקסט כדי ללמוד על שתי הבחינות שבנשמה.

Isaiah 1:27 ישעיהו א':כ"ז

צִיּוֹן בַּמִּשְׁפָּט תִּפְדֶּה וְשִׁבְיָהּ בְּצִדְקָה:

Zion shall be redeemed with justice, And they that return of her with righteousness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

42 בדי"ה ציון במשפט תפדה

המאמר "ציון במשפט תפדה" פותח במטרת ירידת הנשמות לגופים — כדי להגיע לעלייה. הטקסט מפנה לשם בעניין שתי הבחינות שבנשמה, המקבילות לסובב ולממלא.

הערת קה"ת

לקמן מציין לכמה מקומות בדא"ח.

50 כענין שמשא . . בבחי' ישראל

קה"ת מציין שהקטע הזה, המשווה בין ישראל ויעקב שמשם ולירח, מצוטט בהערה 17 של אותו מאמר.

הערת קה"ת

מובא בד"ה ציון במשפט תשל"ה (סה"מ מלוקט ח"א ע' קנב) הערה 17.

51 הכרת תכרת הנפש

"ונכרתה הנפש ההיא". אדמו"ר הזקן מגביל את ה"כרת" הזה לבחינת יעקב; בחינת ישראל אינה נפרדת לעולם.

Numbers 15:31 במדבר ט"ו:ל"א

כִּי דְבַר־Havayah בָּהּ וְאֶת־מִצְוָתוֹ הִפְּרֵה הַכֶּתֶת תִּכְרֹת הַנֶּפֶשׁ הִהוּא עֲוֹנָה כֶּה:

Because he hath despised the word of the L-RD, and hath broken His commandment; that soul shall utterly be cut off, his iniquity shall be upon him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר טו, לא.

52 בד"ה שחורה אני

שם האהבה המסותרת, הנקראת "אש שחורה", מוסתרת במשך כל השבוע ("שחורה אני") ומתגלית בשבת. "בני אמי נחרו בי" מתייחס ליצר הרע ולכוחות המקבלים מחיותה של מלכות ה', המכסים על האהבה הזאת.

Song of Songs 5:4 שיר השירים ה:ד'

דוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן־הַחֹר וּמָעִי הָמוּ עָלָיו:

My beloved put in his hand by the hole of the door, And my heart was moved for him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

לקמן שה"ש ה, ד.

53 ובד"ה ביום השמע"צ

שם "כי אבי ואמי עזובני" מתייחס למי שנתחייב כרת ואיבד את האהבה הטבעית שבנפשו; "והווי' יאספני" מתקיים באמצעות שורשו למעלה, המזל שלו. הדבר תואם את הנאמר כאן: כרת מנתק את יעקב, אך לעולם אינו מנתק את ישראל.

הערת קה"ת

לקמן פג, ב.

54 הי' הוה ויהי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פיוט וכל מאמינים.

55 יהי אור ויהי כן יהי רקיע ויהי כן

"יהי אור". זהו הראשון מבין המאמרות שבאמצעותם נברא העולם.

Genesis 1:3 בראשית א:ג'

וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יְהי אֹר וַיְהי־אֹר:

.And G-d said: 'Let there be light.' And there was light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה בראשית א, ג-ז.

פסקה 4

56 שובה ישראל עד ה' אלקיך

"שובה ישראל עד הו' אלקיך, כי כשלת בעוונך". אדמו"ר הזקן שואל כיצד ייתכן שמדרגת ישראל תזדקק לתשובה, ומשיב על כך מתוך המחצית השנייה של הפסוק.

Hosea 14:2 הושע י"ד:ב'

שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹקֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בְּעֲוֹנֶךָ:

Return, O Israel, unto the L-RD thy G-d; For thou hast stumbled in thine iniquity

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

הושע יד, ב.

57 כי כשלת בעונך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

הושע שם.

58 הרשעים בחושך ידמו

מתוך תפילת חנה: "ורשעים בחושך ידמו". אדמו"ר הזקן מחיל זאת על הנשמה שבגוף, כאשר אור ישראל אינו מגיע אליה.

I Samuel 2:9 שמואל א ב':ט'

רְגְלֵי הַסִּידוֹ לְשֹׁמֵר וְרַשְׁעִים בְּחֹשֶׁךְ יָדְמוּ כִּי־לֹא כֹכַח יִגְבֵּר־אִישׁ:

He will keep the feet of His holy ones, But the wicked shall be put to silence in darkness; For not by strength shall man prevail

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ש"א א, ט.

פסקה 5

59 עון עקבי יסובני

"למה אירא בימי רע, עון עקבי יסובני?" אדמו"ר הזקן קורא את "עקב" כחלק הנמוך ביותר של הנשמה, ואת "יסובני" כהגעה לדרגה המקיפה שלה.

Psalms 49:6 תהילים מ"ט:ו'

לָמָּה אֵירָא בְיָמַי רָע עֲוֹן עַקְבִּי יִסּוּבְנִי:

Wherefore should I fear in the days of evil, when the iniquity of my supplanters compasseth me about

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהילים מט, ו.

60 עון עקבי יסובני

בפרשת מקץ רבי אלעזר דורש את הפסוק: אדם עשוי לפחד בלי לדעת מדוע, בגלל חטאים שהוא "דורך בעקביו" ואינו שם לב אליהם. המאמר מצטט את הקטע הזה.

Zohar, Miketz 6:104-8:115 ספר זוהר, מקץ ו:ק"ד-ח:קט"ו

R. Eleazar here discoursed on the text: Wherefore should I fear in the days of evil the iniquity of my heels that compasseth me about? (Ps. 49, 6). 'There are', he said, 'three classes who fear, and know not what they fear, as we have laid down elsewhere. One kind is the man who has committed

אלקיננו הוא כוחן וחיותן ללא שום ממוצע.

הערת קה"ת

עבדיה מה טובו קרוב לסופ"א [עג, ב]. וע"ע בפניחס (פ, א). ושם [מסעי] (צא, ג). וע"ע בואתחנן (יב, ג). וכאן (סג, א). [כ].

67 כולא חד

בוהר, בפרשת תרומה, מדובר על אורם של אבא ואמא ושל הבן הבכור, המאירים זה בזה "להיות הכול אחד". הטקסט מביא זאת כדי לבטא את אחדות הנשמה עם ה'.

Zohar, Terumah 15:182-16:192 ספר זוהר, תרומה ט"ו:קפ"ב-ט"ז:קצ"ב

Then, when it is time to descend again, the supernal spirits accompany them until they reach safely their human habitations. It is incumbent upon the wise to recite certain verses calculated to arouse that supernal holy spirit of the Sabbath coronation, as, for instance: "The spirit of the L-rd G-d is upon me; for the L-rd hath anointed me to preach good tidings to the meek; he hath sent me to bind up the broken-hearted, to proclaim liberty to the captives, etc."

... (Isa. 61, 1); or, "Whithersoever the spirit was

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

68 קב"ה סתים וגליא

בפרשת אחרי זוהר מלמד ששלושה קשורים זה בזה — הקדוש ברוך הוא, התורה וישראל — וכל אחד מהם "נסתר ונגלה". אדמו"ר הוקן מיישם זאת על שני שמות הוי" שבקריאת שמע ועל שתי דרגות הנשמה.

Zohar, Achrei Mot 49:296-50:305 ספר זוהר, אחרי מות מ"ט:רצ"ו-נ"י:ש"ה

And Israel themselves are in two grades, corresponding to the two grades of the Torah, the disclosed and the undisclosed. To all who have been circumcised and stamped with the holy impress, we impart those things in the Torah which are on the surface, the letters and the plain contents and the precepts, and no more. This is indicated in the words, "He telleth his words to Jacob

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

69 ואהבת את הוי" אלקיך

"ואהבת את הוי" אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך". האהבה נובעת מכך שהוא תמיד "אלקיך".

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה

וְאַהֲבֵתָ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

70 יש בן שיכול למסינ

משה מבקש להימנות כבן העמל למען אביו ואמו ואוהב אותם יותר משהוא אוהב את עצמו ואת נפשו. קה"ת מביא זאת ביחס לבן שמסוגל למסור את נפשו מתוך אהבתו לאביו.

Zohar III, 281a זח"ג רפא, א

הערת קה"ת

ראה זח"ג רפא, א. אוה"ת פ' משפטים ע' א'רסח.

sins without realizing that they were sins, and he is therefore afraid of "days of evil", to wit, days that are under the jurisdiction of the evil one, that is, the evil prompter, who

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

61 עונותי עברו ראשי

"כי עונותי עברו ראשי". חטא בדרגת העקב מגיע אפילו ל"ראש" הנשמה.

Psalms 38:5 תהילים ל"ח:ה

כִּי עֲוֹנֹתַי עָבְרוּ רָאשִׁי כִּמְשָׂא כְבֹד יִכְבְּדוּ מִמֶּנִּי:

For mine iniquities are gone over my head; as a heavy burden they are too heavy for me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לח, ה.

62 "שמע ישראל, הוי" אלקינו, הוי" אחד." הפסוק נקרא כדבריו של אדם אל נשמתו שלו, הדרגה המכונה ישראל.

Deuteronomy 6:4 דברים ו:ד

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל הָאֵלֶינוּ הָאֵלֶינוּ הָאֵלֶינוּ:

HEAR, O ISRAEL: THE L-RD OUR GOD, THE L-RD IS ONE

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

63 שמע לשון הבנה

רש"י מסביר ש"תשמע" בדברי פרעה ליוסף פירושו להבין ולהקשיב. קה"ת מצטט זאת כדי לבאר ש"שמע" הוא לשון הבנה.

Rashi on Genesis 41:15 רש"י על בראשית מ"א:ט"ו

תשמע חלום לפתור אתו. תִּאֲזִין וְתִבְּרִין חֲלוֹם לְפָתֹר אוֹתוֹ: תשמע. לְשׁוֹן הַבְּנָה וְהָאֲזִינָה, כְּמוֹ שׁוֹמֵעַ יוֹסֵף, אֲשֶׁר לֹא תִשְׁמַע לְשׁוֹ, אֲנִינִי־דָרָא: קְלָצוּ:

תשמע חלום לפתור אותו — means thou payest heed to and UNDERSTANDEST A DREAM TO INTERPRET IT means understanding and paying heed to. Examples are: "Joseph (42:23) (שומע) (Deuteronomy 28:49) understood"; [a people] whose tongue thou shalt not understand (תשמע). old French entendre

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain)

64 שמע והבן

שם מוסברת קריאת שמע כהתבוננות מעמיקה בכך שהוי" הוא "היה", הווה ויהיה. הכול שווה לפניו ואין בו שינוי, "אני הוי" לא שניתני", ושהוא עצמו "אלקיננו".

הערת קה"ת

ל' זח"ג (קלח, ב). וע' בפ' שלח — פ' נסכים (מ, ג). [כ].

65 שמע והבן

האידרא רבא אומרת שהבינה כלולה בשמיעה: "שמע", כלומר "הבן". קה"ת מציין ש"שמע והבן" הוא לשון זוהר.

Zohar, Idra Rabba 31:238-32:248 ספר זוהר, האדרא רבא ל"א:רל"ח-ל"ב:רמ"ח

66 אלקינו . כחנו וחיותנו

בבלק מסיק אדמו"ר הוקן ש"אלקיננו" פירושו ששם הוי" עצמו הוא כוחנו וחיותנו. בפניחס הוא מוסיף שלנשמות ישראל, שמקורן בעצמות הוי", "הוי"

77 "אלה פקודי המשכן, משכן עדות". פסוק זה פותח את המאמר בלקוטי תורה, פרשת פקודי, שאליו מתייחס הטקסט בהקשר של "עדות לישראל".

Exodus 38:21 שמות ל"ח:כ"א

אלה פקודי המשכן משכן עדות אשר פקד עלי פי משה עבד ה' ביד איתמר בן אהרן הכהן:

These are the accounts of the tabernacle, even the tabernacle of the testimony, as they were rendered according to the commandment of Moses, through the service of the Levites, by the hand of Ithamar, the son of Aaron the priest

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

78 בדיה וכל בניך

שם מוסבר ש"בינה היא בן י"ה: האהבה הנקראת "בן" נולדת מי' וה', חכמה ובינה, ובעיקר מבינה, כשם שמוחו של הילד בא מאביו אך גדל אצל אמו. הדבר מקביל לבן שמקורו במוח האב, המתואר בפסוקה זו.

הערת קה"ת

לעיל פי' ראה.

79 ובכל נפשך במס"ג ממש

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה ברכות פ"ט, ט, מ"ה.

80 ובכל נפשך במס"ג ממש

המשנה מפרשת "בכל נפשך" — "אפילו הוא נוטל את נפשך". אדמו"ר הזקן מכנה זאת מסירות נפש ממש.

Mishnah Berakhot 9:5 משנה ברכות ט"ה

ח"ב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה, שגאמר (דברים ו) ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך. בכל לבבך, בשני יצריך, ביצר טוב וביצר רע. ובכל נפשך, אפילו הוא נוטל את נפשך. ובכל מאדך, בכל ממונה. דבר אחר בכל מאדך, בכל מדה ומדה שהוא מודד לה הוי מודה לו במאד מאד. לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח, שהוא מכון כנגד בית קדשי הקדשים. לא יכנס להר הבית במקלו, ובמגעלו, ...

One must bless [G-d] for the evil in the same way as one blesses for the good, as it says, "And you shall love the L-rd your G-d with all your heart, with all your soul and with all your might" (Deuteronomy 6:5). "With all your heart," with your two impulses, the evil impulse as well as the good impulse. "With all your soul" even though he takes your soul [life] away from you. "With all your might" with all your money. Another explanation, "With all your might" whatever ... treatment

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

81 אע"פ שחטא ישראל הוא

"אף על פי שחטא, ישראל הוא". אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שהאהבה נותרת בהסתר גם אצל מי שחטא.

Sanhedrin 44a:2-3 סנהדרין מ"ד א:ב-ג

"חטא ישראל". אמר רבי אבא בר זבדא: אף על פי שחטא, ישראל הוא. אמר רבי אבא: היינו דאמר אינשי: אסא דקאי ביני חלפי, אסא שמייה, ואסא קרו לקה. "וגם עברו את בריתי אשר צויתי אותם גם לקחו מן החרם גם גנבו גם כחשו גם שמו בכליהם". אמר רבי אילעא משום רבי

71 וגם אינו מחויב ע"פ הדין

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

וראה טושו"ע סר"מ, ס"ה.

72 חייך קודמין

פסקו של רבי עקיבא: "חייך קודמים לחיי חברך". הדבר מלמד שכן אינו חייב למסור את נפשו אפילו למען אביו.

Bava Metzia 62a:2 בבא מציעא ס"ב א:ב'

ורבי יוחנן, האי "וחי אחיך עמה" מאי עביד לקה? מבצי לקה לכדתנא: שנים שהיו מהלכין בדרך וביד אחד מהן קיתון של מים, אם שותין שניהם - מתים. ואם שותה אחד מהן - מגיע לישוב. דרש בן פטורא: מוטב שישתו שניהם וימותו, ואל יראה אחד מהם במיתתו של חברו. עד שקא רבי עקיבא ולימד: "וחי אחיך עמה", חייך קודמים לחיי חבריך.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

בי"מ סב, א.

73 אבידתו ואבידת אביו

"אבידתו ואבידת אביו — שלו קודמת". אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להראות שהבן נעשה ישות נפרדת.

Bava Metzia 33a:7-8 בבא מציעא ל"ג א:ז-ח'

מתני' אבדתו ואבדת אביו - אבדתו קודמת. אבדתו ואבדת רבו - שלו קודם. אבדת אביו ואבדת רבו - של רבו קודמת, שאביו הביאו לעולם הזה, ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא. ואם אביו חכם - של אביו קודמת.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

בי"מ לג, א.

74 כולא חד ואינה נפרדת

באידרא זוטא אומר רבי שמעון שכל מה שלימד הוא "כול אחד", ואין בו שום הפרדה. הוא מסביר שבינה היא אבא ואמא, י"ה, והבן בתוכם.

Zohar, Idra Zuta 19:77-87 ספר הזוהר, האדרא זוטא י"ט:ע"ז-פ"ז

75 אך הנשמה אינו כך רק כולא חד ואינה נפרדת ממנו ית' כלל

ההערה מסיקה מן המשפט הזה שגם החובה למסור את הנפש על קידוש ה' נובעת מכך שישאל האם בניו של הקב"ה ולעולם אינם נפרדים ממנו. היא מפנה לתניא, סוף פרק כ"ד, על המילים "אפילו על עבירה קלה ... גזירת הכתוב היא", ושואלת אם גזירה זו נוגעת להלכה "ייהרג ואל יעבור".

הערת קה"ת

שמונה משמע, שהחוב דמס"ג על קדושתו הוא גם מצד זה שבנ"י הם בנים להקב"ה (מכיון שאינם נפרדים). ועיין בתניא ספכ"ד: אפי' בעבירה קלה כו' גזירת הכתוב הוא (דלכאורה משמע דגוה"כ הוא ביהרג ואל יעבור — אף שי"ל דיעבור פ"א כדי שישמור פעמים הרבה). — לקו"ש חיי"ז ע' 394 הערה 54.

76 בדיה אלה פקודי

שם מוסבר ש"בינה היא עדות לישראל": החיבור של אותיות י' וה', העולם הנסתר שלמעלה מסדר העולמות, נמשך אל נשמות ישראל, ואז הן נקראות "שבטי י"ה".

הערת קה"ת

לעיל פי' פקודי ד, א.

87 אבי ואמי עזבוני

"כי אבי ואמי עזבוני, והוי' יאספני". חלקו הראשון של הפסוק הוא "אב רחמן" במידה מוגבלת, וחלקו השני הוא "אב הרחמים" שאין לו גבול.

Psalms 27:10 תהילים כ"ז:

כִּי־אָבִי וְאִמִּי עִזְבוּנִי וְה' יֹאסֵפֵנִי:

For though my father and my mother have forsaken me, The
L-RD will take me up

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהילים כז, י.

88 כי אבי ואמי עזבוני היינו בחי' אב הרחמן ועכ"ז וה' יאספני היינו

בחי' אב הרחמים

כל עוד "אבי ואמי" שבנפש האדם שלמים, די ב"אב הרחמן" — ברחמים שבסדר השתלשלות. כשעזבו אותו, גם "אבי ואמי" שלמעלה עזבו אותו, והוא זקוק לרחמים שלמעלה מסדר השתלשלות.

הערת קה"ת

כאשר בחי' "אבי ואמי" שבנפשו היא אצלו בשלימות, אז די לו גם בבחי' "אב הרחמן" — הרחמים דהשתל, בחי' "אבי ואמי" שלמעלה. אבל כאשר בחי' "אבי ואמי" [בחי' ההשתל] שבנפשו עזבוהו, הנה עיי"ז נעזב הוא ח"ו גם מבחי' "אבי ואמי" שלמעלה. ואז — צריך [וע"ד המבואר באגוז"ק סי' יו"ד] הוא לבחי' הרחמים שלמעלה מהשתל. — לקו"ש ח"ז ע' 231.

89 והי' כי יבואו עליך

"והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה... והשבות אל לבבך". אדמו"ר הזקן מפרש את "והשבות אל לבבך" כאדם שמשיב את עצמו אל לבו.

Deuteronomy 30:1 דברים ל:א

וְהָיָה כִּי־יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וְהִשְׁבַּחְתָּ אֶל־לִבְּךָ בְּכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הָדִיחָךָ ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה:

And it shall come to pass, when all these things are come upon thee, the blessing and the curse, which I have set before thee, and thou shalt bethink thyself among all the nations, whither the L-RD thy G-d hath driven thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ל, א.

90 וכשישים אל לבו זאת . . לזה משיב הפי

בכתבי היד הנוסח הוא: כשהוא שם את הדברים על לבו ומוצא את עצמו "בכל הגויים", לבו נטה מן הדרך הישרה והוא מתאוה לכל מה שהגויים מתאוים לו, באוויר ובארץ טמאים בקרבם; ואם מיישוש לוחש לו: "הלא הי' עשה את כל זאת והגלה אותנו בין הגויים?" — הפסוק משיב.

הערת קה"ת

בהכתבי-יד יש כאן נוסח: וכשישים אל לבו כזאת וימצא א"ע בכל הגויים פ"י שלבבו פונה מן הדרך הישר ומתאוה בכל התאוות מה שכל הגויים רצונם והוא באוויר טמא ובארץ טמאה בין הגויים ואם לחשך אדם לומר והלא הי' פעל כ"ז לגלותנו בין הגויים לזה משיב הפסוק.

פסוק 7

91 מי זה אמר ותהי אם הי' לא צוה

"מי זה אמר ותהי, והי' לא ציווה?" המתנגד משתמש בפסוק זה כדי לטעון

יהודה בר מספרתא: מלמד שעבר עכן על חמשה חומשי תורה, שנאמר חמשה גזם".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סנהדרין מד, א.

82 שמע לי הבנה

המילים כאן מצטטות את I Samuel 3:10. הקטע מופיע למטה.

I Samuel 3:10 שמואל א ג:י

וַיְבֹא ה' וַיִּתְּצַב וַיִּקְרָא כְּפַעַם־כְּפַעַם שְׁמוּאֵל שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל דַּבֵּר כִּי שָׁמַע עֲבָדְךָ:

And the L-RD came, and stood, and called as at other times: 'Samuel, Samuel.' Then Samuel said: 'Speak; for Thy servant heareth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה ש"א ג, י. רש"י בראשית מא, טו.

83 יש ב' מיני רחמנות

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Or HaTorah.

הערת קה"ת

ראה לעיל מא, א. אוה"ת כי תשא ע' ב'סט.

84 מי א-ל כמוך

הערת קה"ת מפנה למיילים האלה.

Micah 7:18 מיכה ז:י"ח

מִי־אֵל כַּמּוֹךְ נִשְׂא עֶזְוֹ וְעֵבֶר עַל־פֶּשַׁע לְשֹׁאֲרֵית נַחֲלָתוֹ לֹא־יִחַזְקֵיק לְעַד אָפוּ כִּי־חִפֵּץ חֶסֶד הוּא:

Who is a G-d like unto Thee, that pardoneth the iniquity, And passeth by the transgression of the remnant of His heritage? He retaineth not His anger for ever, Because He delighteth . in mercy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מיכה ז, יח.

85 הערת קה"ת מפנה ל Zohar, Terumah 54:591 למילים האלה.

Zohar, Terumah 54:591 ספר הזהר, תרומה נ"ד:תקצ"א

פסוק 6

86 מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע

"מי אל כמוך, נושא עון ועובר על פשע". פסוקים אלה במיכה הם שלוש עשרה מידות הרחמים, והם נקראים כאן כמתארים את הרמת החטא והעברתו.

Micah 7:18 מיכה ז:י"ח

מִי־אֵל כַּמּוֹךְ נִשְׂא עֶזְוֹ וְעֵבֶר עַל־פֶּשַׁע לְשֹׁאֲרֵית נַחֲלָתוֹ לֹא־יִחַזְקֵיק לְעַד אָפוּ כִּי־חִפֵּץ חֶסֶד הוּא:

Who is a G-d like unto Thee, that pardoneth the iniquity, And passeth by the transgression of the remnant of His heritage? He retaineth not His anger for ever, Because He delighteth . in mercy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

שירית הנשמה וחורכן בית המקדש נעשו בידי ה' עצמו.

Lamentations 3:37 איכה ג:ל"ז

מי זה אשר וְתָהִי אֲדֹנִי לֹא צָוָה:

Who is he that saith, and it cometh to pass, When the L-rd
?commandeth it not

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה איכה ג, לו.

92 אשר הדיחך ה' אלקיך שמה

"בכל הגויים אשר הווי אלקיך הדיחך שמה". אדמו"ר הזקן מפרש את
"הדיחך" כהדחה בלבד, ולא כסיום הקשר.

Deuteronomy 30:1 דברים ל:א

וְהָיָה כִּי־יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי
לְפָנֶיךָ וְהִשְׁבַּחְתָּ אֶל־לִבְּךָ בְּכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה:

And it shall come to pass, when all these things are come
upon thee, the blessing and the curse, which I have set be-
fore thee, and thou shalt bethink thyself among all the na-
tions, whither the L-RD thy G-d hath driven thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

93 מאיגרא רמא

כשהגיע רבי לפסוק "השליך משמים ארץ", נפל הספר מידו והוא אמר:
"מגג גבוה לבור עמוק". אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי הזה לתיאור נפילתה
של נפש האלקית ממקורה אל תוך הגוף.

Chagigah 5b:16-17 חגיגה ה' ב:ט"ז-י"ז

רבי הוה נקיט ספר קינות וקא קרי בגויה, כי מטא להאי פסוקא
"השליך משמים ארץ" — נפל מן ידיה, אמר: מאיגרא רם לביקרא
עמיקתא. רבי ורבי חייא הוו שקלי ואזלי באורחא, כי מטו ליהוא
מתא, אמרי: איכא צורקא מרבנן קא? נזיל וניקביל אפיה. אמרי:
איכא צורקא מרבנן קא, ומאור עיניו הוא. אמר לקה רבי חייא לרבי:
תיב את, לא תולול בנשיאותך. איזיל אנא ואקביל אפיה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

8 פסוקה

94 וישוב אל ה' וירחמהו

"ישוב אל הווי וירחמהו". אדמו"ר הזקן קורא את הפסוק בכיוון ההפוך: מי
ששב מרחם על ה', על החלק האלקי שבנפשו.

Isaiah 55:7 ישעיהו נ"ה:ז

יַעֲזֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ וַיֵּשֶׁב אֱוֹן מִחֲשַׁבְתּוֹ וַיֵּשֶׁב אֶל־ה' וִירְחַמֵּהוּ וְאֶל־אֱלֹקֵינוּ
כִּי־יִרְכָּה לְסֻלּוֹחַ:

Let the wicked forsake his way, And the man of iniquity his
thoughts; And let him return unto the L-RD, and He will
have compassion upon him, And to our G-d, for He will
abundantly pardon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נה, ז.

95 השי"ת יודע כל תעלומות לב

"כי הוא ידע מתי לבב". מאחר שה' כבר יודע, הווידי נועד למטרה אחרת:

לעורר רחמים.

Psalms 44:22 תהילים מ"ד:כ"ב

הֲלֹא אֱלֹקִים יַחְקֵר־זֹאת כִּי־הוּא יֹדֵעַ תַּעֲלָמוֹת לֵב:

Would not G-d search this out? For He knoweth the secrets
.of the heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה תהלים מד, כב.

96 גבוה מעל גבוה

"כי גבוה מעל גבוה שומר". הביטוי מתאר את המקור הנשגב, "אלקי
אבותינו", שממנו ירדה הנשמה.

Ecclesiastes 5:7 קהלת ה:ז

אִם־עֲשֶׂה רֶשֶׁת וְגִזְלִי מִשְׁפָּט וְצָדִיק תִּרְאֶה בְּמִדְיָנָה אֶל־תִּתְּמָה עַל־הַחֲפֶז כִּי
גְבוּהַ מַעַל גְּבוּהַ שֹׁמֵר וּגְבוּהִים עָלֶיהֶם:

If thou seest the oppression of the poor, and the violent per-
verting of justice and righteousness in the state, marvel not
at the matter; for one higher than the high watcheth, and
.there are higher than they

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ה, ז.

97 כד"ה אלה תולדות יצחק

שם אברהם ממשיך מלמעלה למטה, ובכך מתהוות המדרגות הנקראות
"אלקי אבותינו", ואילו יצחק עניינו עבודה מלמטה למעלה, בלי גבול.
אדמו"ר הזקן מפנה לשם כדי לבאר את משמעות "אלקי אבותינו".

הערת קה"ת

ראה תו"א יז, ג.

98 דירה בתחתונים

הערת קה"ת מפנה ל'Bamidbar Rabbah 3:8 למילים האלה.

Bamidbar Rabbah 3:8 במדבר רבה ג:ח

הערת קה"ת

תנחומא נשא טז. במד"ר ג, ח.

99 להיות לו דירה בתחתונים

כשברא ה' את העולם, רצה שתהיה לו דירה בתחתונים, כפי שיש לו
בעולמות העליונים. אדמו"ר הזקן מכנה זאת תכלית הבריאה עצמה.

Midrash Tanchuma, Nasso 16:1 מדרש תנחומא, נשא ט"ז:א

... באתי לגני אחותי כלה (שה"ש ה, א). אמר רבי שמואל בר נחמן,
בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם, נתאנה שיהא לו דירה
בתחתונים כמו שיש בעליונים. ברא את האדם וצוה אותו ואמר לו:
מכל עץ הגן אכל תאכל, ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו
(בראשית ב, טז-יז). ועבר על צויו. אמר לקה הקדוש ברוך הוא, כך
הייתי מתאנה שיהא לי דירה בתחתונים כמו שיש לי בעליונים, ודכר
אחד צויתי אותך ולא שמרת אותו. מיד סלק הקדוש ...

So it came to pass on the day that Moses had “(Numb. 7:1)
finished.” Rav says, “Every place where it is stated, ‘So it
came to pass (wayehi),’ [is referring to] something new”; but
R. Simeon says, “Every place where it says, ‘So it came to
pass (wayehi)’ [is referring to] something which existed, has
ceased [to exist] for a long time, and has returned to be as it

was. 5:7. This text is related (to Cant. 5:1), "When I come to ... my garden, my sister bride." R. Samuel bar Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain) • Townsend 1989 translation of Midrash Tanhuma, S. Buber Recension, edited and supplemented by R. Francis Nataf (CC-BY)

100 שמלא כל הארץ כבודו

"קדוש קדוש קדוש הוי' צבאות, מלוא כל הארץ כבודו". על האדם להתבונן בכך תמיד ובאריכות.

Isaiah 6:3 ישעיהו ו:ג

וקרא זה אל־זה ואמר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל־הארץ כבודו:

And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is the L-RD of hosts; The whole earth is full of His glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"ו, ג.

101 אלקינו . . כחנו וחיותנו

קודם לכן באותו מאמר, בביאור קריאת שמע, מתפרש "הוי' שלמעלה מהשכל הוא אלקינו" כ"כחונו וחיותנו". בהערות קה"ת שם מובאים מאמרים נוספים שבהם מופיע פירוש זה.

הערת קה"ת

ע"ל (סב, ד). וש"נ. [כ].

9 פסוקה

102 וכל המאריך בא ח"ד

"כל המאריך באחד, מאריכין לו ימיו ושנותיו". אדמור"ר הזקן קושר זאת להתבוננות ממושכת באחדות ה'.

Berachot 13b:14-15 ברכות י"ג ב:י"ד-ט"ו

תניא סומכוס אומר: כל המאריך ב"אחד", מאריכין לו ימיו ושנותיו. אמר רב אהא בר יעקב: ובדלית. אמר רב אשי: ובלבד שלא יחטוף בחית. רבי ירמיה הנה יתיב קמיה דרבי [חייא בר אבא], תזייה דהנה מאריך טובא, אמר לקה: כיון דאמליכתיה למעלה ולמטה ולארבע רוחות השמים — תו לא צריכת.

There is a teaching : Symmachus says : Whoever prolongs the pronunciation of the word ehad "one," his days and years are prolonged for him. Rab Aha b. Jacob said : Especially the letter H. R. Jeremiah was sitting in the presence of R. Hiyya b. Abba, and noticed that he prolonged [the word ehad] exceedingly. He said to him : So long as thou hast proclaimed His Kingship above and below and the four winds of ... ,heaven

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

103 ומצות שהם רמ"ה אברין דמלכא

בתניא מוסבר שהמחשבה, הדיבור והמעשה של הנשמה הם לבושים של תר"ג המצוות, ושמתאיים ארבעים ושמונה מצוות העשה הן "רמ"ה איברין

דמלכא", שבמצעותן האדם דבק בה'. זהו היסוד להמשכת אלקות באמצעות התורה והמצוות.

Zohar I, 170b זח"א קע, ב

Zohar II, 118a זח"ב קיח, א

Tanya, Likkutei Amarim 4:3-4 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים ד:ג-ד'

... וחקץ לדבקה בו באמת, ואי אפשר לדבקה בו באמת, כי אם בקיום רמ"ח פקודין, שהם רמ"ח אברין דמלכא כביכול, כמו שכתוב במקום אחר. והיזאח היא שרש לשט"ה לא תעשה, כי ירא למרוד במלך מלכי המלכים הקדוש־ברוך־הוא. או יראה פנימית מזו, שמתבושש מגדולתו, למרות עיני כבודו ולעשות הרע בעיניו, כל תועבת ה' אשר שגא, הם הקליפות וספרא אחרא, אשר יניקתם מהאדם המתחנך ואחיותם בו הוא בשט"ה מצות לא תעשה.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה תי"ז ת"ל. זח"א קע, ב. זח"ב קיח, א. תניא פ"ד. רפכ"ג.

104 רמ"ח אברין דמלכא

תיקוני זוהר מדבר על רמ"ח המצוות כמצוות הוי' בכל איבר של המלך. המצוות הן ה"איברים" שדרכם מתבטא רצונו של ה'.

Tikkunei Zohar 74a:8 תיקוני זוהר ע"ד א:ח'

ועוד מצוה דא עמודא דאמצעיטא, דאיהו מצוה מספרא דאבא דאיהו רא"ש, ומספרא דאימא דאיהי אש"ר, וחקי צדיק מצוה ועושה מתרבייה, ובגין דא אתמר על תרבייהו אשר קדשנו, אבא קדשנו ואבא צנו, על מאן על שכינתא תתא, דאיהי פטר כל רחם, פתיחו דרחם, דאיהו רמ"ח פקודין, איהי מצות יהו"ה בכל אבר ואבר דמלכא, איהי מצוה, ועוד אשר קדשנו מספרא דאבא

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

105 וכל התו שמותיו של הקב"ה

במאמר פינחס התורה שכתב נקראת מקרא, "קריאה", כמו שקוראים לחבר בשמו, שכן כל התורה היא שמותיו של הקדוש ברוך הוא. במאמרים לשבת שובה אותו מאמר נקשר ל"ממלא כל השמות" ולהמשכה "מעמקים".

Zohar III, 73a זח"ג עג, א

הערת קה"ת

רמב"ן בהקדמתו עה"ת. יונת אלם פכ"ט. וראה זח"ג עג, א. ובכ"מ. וראה בהנסמן לעיל פינחס עו, ב. להלן דרושים לש"ש סו, א.

106 כי חלק ה' עמו

"כי חלק הוי' עמו". הנשמה היא חלקו של ה', ותפקידה להתאחד עמו.

Deuteronomy 32:9 דברים ל"ב:ט'

כי חלק Havayah עמו יעקב חבל נחלתו:

For the portion of the L-RD is His people, Jacob the lot of His inheritance

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לב, ט.

107 כי עין בעין יראו

"כי עין בעין יראו בשוב הוי' ציון". הפסוק מתאר את האלוקות המתגלית

דשמענא להא דאמר רבי חייה בר אמי משמיה דעולא — מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד — לא הנה מצלינא אלא היכא דגריסנא.

That agrees with what R. Hiyya b. Ammi said in the name of 'Ulla : Since the day the Temple was destroyed, there is left to the Holy One, blessed be He, in His Universe the four cubits of Halakah alone. And Abbai said ; At first I used to study at home and pray in Synagogue, but after hearing the statement of R. Hiyya b. Ammi in the name of 'Ulla — "Since the day the Temple was destroyed, there is left to the Holy One, ... ,blessed be He

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות ח, א.

112 התפלה שהיא בחיי סולם

חלומי של יעקב: "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה". התפילה היא הסולם הזה, שבאמצעותו הנשמה עולה אל שורשה.

Genesis 28:12 בראשית כ"ח:י"ב

Zohar I, 266b זח"א רסו, ב

הערת קה"ת

בראשית כח, יב. זח"א רסו, ב. זח"ג שו, ב. ת"ז תמ"ה.

113 שהיא בחיי סולם

בתיקוני זוהר נאמר שהתפילה היא הסולם שעליו עולים ויורדים מלאכי אלקים. קה"ת מציין זאת כמקור לכך שהתפילה היא סולם.

Tikkunei Zohar 82b:5-83a:3 תיקוני זוהר פ"ב ב:ה-פ"ג א:ג

114 כי קרוב אליך הדבר מאד

"כי קרוב אליך הדבר מאוד, בפיך ובלבבך לעשותו". פסוק זה פותח את המאמר שהאדמו"ר הזקן מצטט בעניין עבודה זו.

Deuteronomy 30:14 דברים ל:י"ד

כִּי־קֵרֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ:

But the word is very nigh unto thee, in thy mouth, and in thy heart, that thou mayest do it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

115 וזהו"ע למסור נפשו באחד

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Pri Etz Chaim.

הערת קה"ת

ראה תשרי הרשב"א ח"ה סנ"ה. ב"ח טאו"ח רסס"א. פע"ה ש' הק"ש, פ"ב.

פסקה 10

116 קומי לך רעיתי יפתי

"קומי, רעיתי, יפתי, ולכי לך". בדיבור זה פותח אדמו"ר הזקן את הדיון שהוא מצטט על תשובה מלמעלה למטה, באמצעות התורה והמצוות.

Song of Songs 2:10 שיר השירים ב:י'

עֲנֵה דָוִד וְאָמַר לִי קוֹמִי לָךְ רַעֲיָתִי יָפֶתִי וּלְכִי־לָךְ:

My beloved spoke, and said unto me: 'Rise up, my love, my fair one, and come away

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

לעיני כול.

Isaiah 52:8 ישעיהו נ"ב:ח'

קול צפיק נשא קול יחדו ירגנו כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון:

Hark, thy watchmen! they lift up the voice, Together do they sing; For they shall see, eye to eye, The L-RD returning to Zion

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נב, ח.

108 ונגלה כבוד ה'

"ונגלה כבוד הוי"'. התכלית של המשכת האלוקות למטה היא שתגלה בגלוי.

Isaiah 40:5 ישעיהו מ':ה'

וְנִגְלָה כְבוֹד ה' וְיֵרָא כְל־בָּשָׂר יַחְדּוֹ כִּי פִי ה' דָּבַר:

And the glory of the L-RD shall be revealed, and all flesh shall see it together; for the mouth of the L-RD hath spoken

.it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י מ, ה.

109 מי לי בשמים

"מי לי בשמים, ועמך לא חפצתי בארץ". הפסוק מגדיר את הכוונה שב"לשם יחוד": לא לרצות דבר מלבד ה'.

Psalms 73:25 תהילים ע"ג:כ"ה

מִי־לִי בִשְׁמַיִם וְעִמָּךְ לֹא־חִפְצָתִי בָאָרֶץ:

Whom have I in heaven but Thee? And beside Thee I desire .none upon earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים עג, כה.

110 וכלים מכלים שונים

בסעודת אהשוורוש היו "כלים שונים ויין מלכות רב". הכלים הם אותיות התורה, והיין המלכותי הוא השראת השכינה. (בהערת קה"ת מצוין 1:6; המילים מופיעות ב"7:1).

Esther 1:7 אסתר א:ז'

וְהַשְׁקוּת בְּכֵלֵי זָהָב וְכָלִים מְכֻלִּים שׁוֹנִים וַיֵּין מַלְכוּת רַב כִּד הַמֶּלֶךְ:

And they gave them drink in vessels of gold—the vessels being diverse one from another—and royal wine in abundance, according to the bounty of the king

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

אסתר א, ו.

111 אין להקב"ה בעולמו

"מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד". אדמו"ר הזקן מכנה אותן מקום ההשראה העיקרי של השכינה כיום.

Berakhot 8a:18-19 ברכות ח' א:י"ח-י"ט

והיינו דאמר רבי חייה בר אמי משמיה דעולא: מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד. ואמר אב"י: מריש הנה גריסנא בגו ביתא ומצלינא בבי כנישתא. כיון

117 ותשובה זו

רבי יהודה שואל מתי היא נקראת תשובה, ומשיב: כאשר אימא שמחה על בניה, וכל בחינה חזרת למקומה ומתברכת. אדמו"ר הזקן מצטט זאת בהקשר לתשובה שבאה מלמעלה.

Zohar, Vayikra 35:257-37:268 ספר הזהר, ויקרא ל"ה:רנ"ז-ל"ז:רס"ח
The first 34 lines of the Hebrew text are untranslated as explained in the Translator's note on Page 15b.R. Abba was once sitting before R. Simeon, when R. Eleazar entered. R. Simeon thereupon quoted the verse: "The righteous shall flourish like the palm tree, etc." (Ps. 92, 12). 'The palm', he said, 'is the slowest of all trees to mature, taking seventy years. The reason why the righteous is compared here to the palm tree is one which the Companions are reluctant to reveal, although it is indicated by the ... veal, although it is indicated by the

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

118 ימצאהו בארץ מדבר

"ימצאהו בארץ מדבר, וכתהו ילל ישימון; יסוכבנהו, יבוננהו". אדמו"ר הזקן מפרש כל ביטוי כשלב בתשובת הנשמה.

Deuteronomy 32:10 דברים ל"ב:י

ימצאהו בארץ מדבר וכתהו ילל ישימון יסוכבנהו יבוננהו יצנהו כאישון עינו:

He found him in a desert land, and in the waste, a howling wilderness; He compassed him about, He cared for him, He kept him as the apple of His eye

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לב, י.

119 אלפינון פתגמי אורייתא

תרגום אונקלוס מתרגם את "יבוננהו": "אלפינון פתגמי אורייתא" — הוא לימד אותם את דברי תורתו. זוהי המשכת האור פנימה באמצעות התורה.

Onkelos Deuteronomy 32:10 תרגום אונקלוס על דברים ל"ב:י

ספיק צרפיהון בארעא מדברא ובית צחונא אתר די לית מיא אשרנון סחור סחור לשכנתיא אלפנון פתגמי אורייתא נטרנון ככבת עיניהון:

Sifsei Chachomim Chumash, Metsudah Publications, 2009 (CC-BY-NC)

120 ויבן ה' אלקים

"ויבן הוי' אלקים את הצלע". הפועל "בנה" תומך בפירוש "יבוננהו" כבנייה, לצד הבנה.

Genesis 2:22 בראשית ב':כ"ב

ויבן ה' אלקים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה ויבאה אל האדם:
And the rib, which the L-RD G-d had taken from the man, made He a woman, and brought her unto the man

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, כב.

פסוקה 11

121 וכל בניך למודי

"וכל בניך לימודי הוי", ורב שלום בנייך". זהו הפסוק הפותח את המאמר,

והוא מצוטט בטקסט.

Isaiah 54:13 ישעיהו נ"ד:י"ג

וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך:

And all thy children shall be taught of the L-RD; and great shall be the peace of thy children

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

122 אל תקרי בניך אלא בוניך

"אל תקרי בנייך אלא בונייך": תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם. הדבר מתאים לפירוש המילה "יבוננהו" במשמעות של "בנייה".

Berakhot 64a:14 ברכות ס"ד א:י"ד

אל תקרי בנייך אלא בונייך. "שלום רב לאהבי תורתך ואין למו מכשול". "הי שלום בחילה שלוח בארמנותיה". "למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך. למען בית ה' אלקינו אבקשה טוב לך". "הי עז לעמו יתן ה' יברה את עמו בשלום".

Great peace have they that love Thy law; and there is no stumbling for them" (Ps. cxix. 165). "Peace be within thy walls, and prosperity within thy palaces" (ibid, cxxii. 7). "For my brethren and companions' sakes, I will now say, Peace be within thee" (ibid. v. 8). "For the sake of the house of the L-rd our G-d, I will seek thy good" (ibid. v. 9). "The L-rd will give strength unto His people ; the L-rd will bless His people with peace" (ibid. xxix. 11)[2]

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

123 ה' בדד ינחנו

"הוי' בדד ינחנו, ואין עמו אל נכר". הפסוק מתאר את גילוי האלוקות שבא בעקבות זאת.

Deuteronomy 32:12 דברים ל"ב:י"ב

Havayah בָּדַד יִנְחֵנוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֹכֵר:

The L-RD alone did lead him, And there was no strange god with Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

124 כנשר יעיר

"כנשר יעיר קנו, על גזוליו ירחף". הנשר מסמל רחמים גדולים.

Deuteronomy 32:11 דברים ל"ב:יא

כְּנֶשֶׁר יַעִיר קִנּוּ עַל-גִּזְלוֹ לִי יִרְחַף יִפְרֹשׁ כַּנְפָיו יִקְחֵהוּ יִשְׁאֲהוּ עַל-אֶבְרָתוֹ:

As an eagle that stirreth up her nest, Hovereth over her young, Spreadeth abroad her wings, taketh them, Beareth them on her pinions

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 12

125 ובכל מאדך

"ובכל מאודך". המאמר המצוין מסביר זאת כעבודת ה"ראש" של הנשמה — שורשה למעלה, שהוא גם שורש עומק הלב.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה

וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

And the glory of the L-RD shall be revealed, and all flesh shall see it together; for the mouth of the L-RD hath spoken'.it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

133 רבי חזקיה מסביר את "ממעמקים" כ"עומק של הכול", "עומק הבאר", שממנו נובעים מעיינות להשפיע ברכה על הכול; והוא אומר שעתיק הסתום מכול מניח הכול בעומק עליון זה. אדמו"ר חזקיה מזהה אותו עם סובב כל עלמין.

Zohar, Beshalach 28:408-418 ספר הזהר, בשלח כ"ח:ת"ח-ת"י

פסוקה 13

134 שמעה בקולי

"ה', שמע את קולי; הטה אוזניך לקול תחנוניי." אדמו"ר חזקיה מציין את מילת היחס: בקולי — "בתוך קולי".

Psalms 130:2 תהילים ק"ל:ב

אֲדֹנָי שְׁמָעָה בְּקוֹלִי תִהְיֶינָה אָזְנֶיךָ שָׂבוּת לְקוֹל תַּחֲנוּנֵי:

L-rd, hearken unto my voice; let Thine ears be attentive to the voice of my supplications

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

135 האהבה מסותרת . . אפי' בקל שבקלים

פרקים אלה בתנאי מסבירים את האהבה המסותרת שירש כל יהודי מהאבות, ונמצאת בכל יהודי, אפילו בנמוך ביותר; היא מתגלה בנכונותו למסור את נפשו ולא לכפור באחדות ה'.

הערת קה"ת

ראה תניא פי יח-יט.

136 בד"ה תקעו בחדש שופר

שם מוסבר שתקיעת השופר הפשוטה היא זעקת הלב מנקודתו הפנימית ביותר, שלמעלה מחכמה ושאנה יכולה להתבטא במילים; ועליה נאמר "שמעה בקולי" — מה שבתוך קולי, פנימיות הלב. עוד נזכר שם שהפסוק "ממעמקים" נאמר בכל עשרת ימי תשובה.

הערת קה"ת

לעיל בד, ג.

137 תקעו בחדש שופר

"תקעו שופר בחודש." כך נפתח המאמר בלקוטי תורה, ראש השנה, שאליו מתייחס הטקסט בביטוי "שמע את קולי".

Psalms 81:4 תהילים פ"א:ד

תקעו בַּחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בְּכֶסֶה לַיּוֹם חֲגֻגְנוּ:

Blow the horn at the new moon, at the full moon for our feast-day

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

138 כי אמרתי עולם חסד יבנה

"כי אמרתי: עולם חסד יבנה." המאמר המצוטט מסביר ש"אמירה" זו היא אמירה שבלב.

Psalms 89:3 תהילים פ"ט:ג

כִּי־אָמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה שָׁמַיִם תִּכְנֶן אֲמוֹנֶתָהּ בָּהֶם:

For I have said: 'For ever is mercy built; In the very heavens Thou dost establish Thy faithfulness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

126 ובד"ה כי תצא

שם "בקשו פניי" מתפרש כחיפוש אחר הנקודה הפנימית של הלב, רצונו הנסתר, שיש לחפש ולהוציא מן ההעלם אל הגילוי. כדי לזכר את הנשמה בשלמות, יש להמשיך אלקות מבחינת המזל, הנשמה שמעל הגוף.

הערת קה"ת

לעיל תצא לו, ב.

127 לך אמר לבי בקשו פני

"לך אמר לבי: בקשו פניי." המאמר המצוין מפרש את "פניי" כפנימיות הלב, הנמשכת מסובב כל עלמין.

Psalms 27:8 תהילים כ"ז:ח

לְךָ אָמַר לְבִי בִקְשׁוּ פָנַי אֶת־פְּנֶיךָ ה' אֲבֹקֶשׁ:

In Thy behalf my heart hath said: 'Seek ye My face'; Thy face, L-RD, will I seek

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

128 בביאור ע"פ כי המצוה הזאת

שם "לא נפלאה היא ממך" היא ממלא כל עלמין, המלוכש בנשמות ישראל, ו"לא רחוקה היא" היא סובב כל עלמין, שאינו מתלבש אלא מאיר כאור מקיף. זהו המקור המקיף לעומק הלב הנזכר כאן.

הערת קה"ת

לעיל נצבים מה, ד.

129 כי המצוה הזאת

"כי המצווה הזאת אשר אנכי מצווך היום, לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא". פסוק זה פותח את הביאור בלקוטי תורה, ניצבים, שאליו מתייחס הטקסט.

Deuteronomy 30:11 דברים ל':יא

כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם לֹא־נִפְלְאוֹת הִוא מִמֶּךָ וְלֹא רָחוֹק הִוא:

For this commandment which I command thee this day, it is not too hard for thee, neither is it far off

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

130 ועי' בזהר בשלח (דס"ג ע"ב)

בהוצאת קה"ת מציינים שנוסח הקטע הזה מהזוהר, כפי שהוא מצוטט כאן, מופיע באור התורה לני"ך של הצמח צדק.

הערת קה"ת

הלשון באוה"ת נ"ך כרך ב ע' א"א.

131 קראתיך ה'

"ממעמקים קראתיך ה'". הקריאה היא הזמנה לה' לבוא ולהתגלות למטה.

Psalms 130:1 תהילים ק"ל:א

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת מִמַּעַמְקִים קָרָאתִיךָ ה'

A Song of Ascents. Out of the depths have I called Thee, O L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

132 נגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדו

"ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו". הפסוק מתאר את ההתגלות שהקריאה מבקשת.

Isaiah 40:5 ישעיהו מ':ה

וְנִגְלָה כְבוֹד ה' וְרָאוּ כָל־בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי ה' דִּבֶּר:

פסוקה 14

139 תהיינה אזניך קשובות לקול תחנוני

"תהיינה אזניך קשובות לקול תחנוני". כאן נאמר בפסוק "לקול", והאדמו"ר הזקן מפרש זאת כתפילה ממדרגה נמוכה יותר.

Psalms 130:2 תהילים ק"ל:ב

אֲדֹנָי שְׁמָעָה בְּקוֹלִי תִהְיֶינָה אָזְנֶיךָ קְשׁוּבוֹת לְקוֹל תַּחֲנוּנִי:

L-rd, hearken unto my voice; let Thine ears be attentive to the voice of my supplications

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

140 מדרגה פחותה . . שמבקש על עצמו

קה"ת מפנה לאסופה זו של מאמרים קצרים מאת אדמו"ר הזקן, שבה נדון במקביל עניין התפילה על צרכיו של האדם כמדרגה הנמוכה ביותר.

הערת קה"ת

ראה גם סי' מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תט. מאמרי אדה"ז ענינים ע' ל.

141 כי תשמע בקול

"כאשר תשמעו בקול הוי' אלקיכם". זהו הפסוק הפותח את המאמר בלקוטי תורה, ראה, המבחין בין "בקול" ל"לקול".

Deuteronomy 13:19 דברים י"ג:י"ט

כִּי תִשְׁמָע בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֶנְכִּי מְצַוֶּה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת הִישָׁר בְּעֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ:

when thou shalt hearken to the voice of the L-RD thy G-d, to keep all His commandments which I command thee this .day, to do that which is right in the eyes of the L-RD thy G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Magen Avraham (Public Domain); Midrash Rabbah -- TE (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman, 1929-1934 (Public Domain); Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain); Townsend 1989 translation of Midrash Tanhuma, S. Buber Recension, edited and supplemented by R. Francis Nataf (CC-BY); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); Sifsei Chachomim Chumash, Metsudah Publications, 2009 (CC-BY-NC).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). להמלצה וללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/) (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/likutei-torah/rosh-hashanah/6/](https://likuteitorah.com/he/likutei-torah/rosh-hashanah/6/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק